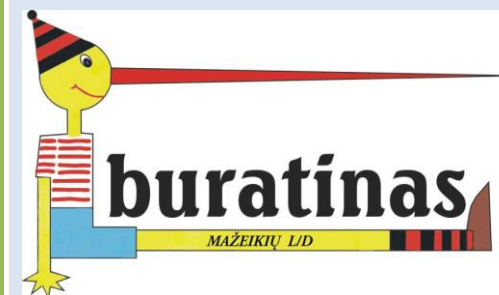

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

2016

MAŽEIKIŲ LOPŠELIS - DARŽELIS „BURATINAS“

Programa patvirtinta**Lopšelio – darželio „Buratinas“ direktoriaus 2007 m. rugpjūčio 1d. Įsakymu Nr. V- 37****Programą parengė:****Direktorė** Živilė Brazaitienė;**Direktorės pavaduotoja ugdymui** Genė Tamušauskienė;**Auklėtojos:** Stanislava Radvilavičienė, Janina Juzumienė, Vanda Jonkuvienė;**Programą rengiant talkino: auklėtoja** Donata Nagienė;**Kūno kultūros pedagogė** Roma Gydrienė;**Meninio ugdymo pedagogė** Virginija Norkuvienė**Nauja programos redakcija patvirtinta****Lopšelio-darželio „Buratinas“ direktoriaus 2011m. rugpjūčio 31d. Įsakymu Nr.V1-76****Programą atnaujino:****Direktorės pavaduotoja ugdymui** Genė Tamušauskienė;**Auklėtojos:** Stanislava Radvilavičienė, Janina Juzumienė, Vanda Jonkuvienė;**Programą atnaujino:**

Mažeikių lopšelio - darželio „Buratinas“ ikimokykinio ugdymo programos atnaujinimo grupė - 2015 rugsėjo 1d. Įsakymo Nr.V1-78a

1. Genė Tamušauskienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui;
2. Jurgita Karkliuvienė, auklėtoja metodininkė;
3. Birutė Budrevičienė, vyresnioji auklėtoja;
4. Vanda Jonkuvienė, auklėtoja metodininkė;
5. Aldona Naujokaitienė, auklėtoja metodininkė;
5. Jolita Miltenienė, vyresnioji auklėtoja;
7. Roma Gydrienė, kūno kultūros auklėtoja;
8. Virginija Norkuvienė, meninio ugdymo pedagogė;
9. Martyna Nabažaitė (10 gr. Anelės mama);
10. Joana Liaučiuvienė (9 gr. Domanto mama);
11. Edita Aganinienė (9 gr. Emilijaus mama);

Nauja programos redakcija patvirtinta**Lopšelio-darželio „Buratinas“ direktoriaus 2016 m. rugsėjo 5 d. Įsakymu Nr.V1-81**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Oficialus pavadinimas – Mažeikių lopšelis - darželis „Buratinas“, trumpasis pavadinimas – lopšelis - darželis „Buratinas“. Teisinė forma – biudžetinė įstaiga. Grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla, tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla. Adresas – Sodų 16a, Mažeikiai LT-89116. **Telefonai:** 8(443) 72695, mob. tel. 8 615 22859; **Elektroninis paštas:** info@buratinas.lt **Interneto svetainės adresas:** www.buratinas.lt

1. PROGRAMOS PASKIRTIS:

1.1. Mažeikių lopšelio - darželio „Buratinas“, (toliau tekste – Mokykla) Ikimokyklinio ugdymo programa (toliau tekste – Programa) siekiama tenkinti pagrindinius 1 – 6 metų vaiko poreikius: saugumo, sveikatos, judėjimo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos. Užtikrinti darnų vaiko fizinių ir psichinių galių skleidimąsi, kiekvieno ikimokyklinuko brandą priešmokyklinei grupei, ikimokyklinio ugdymo pedagogams bendradarbiaujant su tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais.

1.2. Programa parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Mokyklos nuostatais, metodinėmis rekomendacijomis ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006 m. Atnaujinta vadojautantis Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis, 2015. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu 2014 m. bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą.

1.3. Turėdami aiškią sveikatos ugdymo ikimokyklinėje įstaigoje ir mokykloje koncepciją, parenkant efektyvias sveikatos stiprinimo priemones ir būdus, atsižvelgiant į individualiuosius ir specialiuosius poreikius, kaupiant žinias apie ugdytinių gyvenimo būdą, sveikatą ir įgūdžius, sėkmingai spręsti sveikatos ugdymo problemas.

1.4. Vadovaujantis (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 liepos 3d.) vaiko teisių paisymas – svarbiausia įstaigos pedagogų taisyklė. Vaikas turi teisę lavinti savo gebėjimus, laisvai reikšti savo nuomonę, jaustis oriai ir garbingai.

1.5. Nustatyti ikimokyklinio ugdymo sąlygas, kad ikimokyklinio ugdymo vadovai, pedagogai, švietimo pagalbos specialistai užtikrintų kokybišką programos įgyvendinimą.

FILOSOFINIS - PSICHOLOGINIS BEI PEDAGOGINIS UGDYMO(SI) PROGRAMOS PAGRINDAS

Plačią perspektyvą įstaigoje atskleidžia filosofo - psichologo Ž. Piaže idėjos. Jis vaiko žaidimą laikė kūryba, nes žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį. Vaikui neužtenka žinių, informacijos, patirties gautos iš kitų žmonių. Jis atranda, sužino stebėdamas, fantazuodamas, eksperimentuodamas, kurdamas. Vaiko pažinimo raidą bei intelektualinius poreikius, individualų pasaulio pažinimą, savo mąstymo konstravimą akcentuoja kognityvinė vaiko raidos teorija. (Ž. Piaže, Dž. Bruneris).

Humanistinės filosofijos ir vertybinių nuostatų formavimas integruotas į visą ugdymo(si) turinį. Vadovaujantis šia filosofija ir vertybinėmis nuostatomis, vaikas pažįsta save ir supantį pasaulį, atranda santykius su kitais žmonėmis, savimi, gamta, socialine aplinka, visuomene. Laisvojo ugdymo/si paradigma: akcentuoja požiūrį į asmenybę kaip į laisvą, sąmoningą būtybę, galinčią suvokti poreikius, realizuoti turimas potencijas ir spręsti gyvenimo problemas. Svarbiausias ugdytojo vaidmuo – suteikti asmenybei laisvę, bendradarviauti su vaiku, skatinti vaiko aktyvumą ir atsakomybę. Pagrindinė sąlyga – pasitikėjimas vaiku.

Bendruomenės narių noras išugdyti lopšelio – darželio „Buratinas“ vaikus „stebėti ir vertinti savo fizinę būklę, sveikatą ir jos pokyčius, kartu įgyjant kūno kultūros ir sveikos gyvensenos žinių, skatinti vaikus saviugdai, sudaryti pamatą kūrybingai, laisvai ir darbingai asmenybei ugdyti“ (E. Adaškevičienė. Klaipėda, 2004, Vaikų fizinės sveikatos ir kūno kultūros ugdymas).

Ugdymo procesas grindžiamas vaiko ekologinio supratingumo, gamtosaugos patirties plėtojimu – ekologinės raidos teorija (U. Bronfenbrenneris, R. R. Sears). Turinyje pabrėžiama gamtinės, socialinės ir kultūrinės aplinkos įtaka vaiko ugdymui(si), bendravimo, partnerystės ryšių įtaka.

Socialinės tikrovės konstravimo teorija (Berger, Luckmann, 1999). Akcentuoja patyrimo reikšmę. Gyvenimas tai yra nuolatinis konstravimas, programavimas ir persiprogramavimas. Vaiko konstruojamos žinios nėra tapačios tai informacijai, kuri pasiekia jį iš aplinkos, nes jos yra paties vaiko aktyviai kuriamos/konstruojamos. Pažinimo pagrindas yra fizinis aktyvumas ir veikla, per kurią pažindamas aplinką vaikas organizuoja savo mintis taip, kad jos sudarytų prasmę.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI/ VERTYBĖS

Ikimokyklinio ugdymo tikslas - atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumą, pagarbos sau ir kitiems, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, iniciatyvumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

UŽDAVINIAI:

2.1. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas pasirengtų priešmokykliniam ugdymui, kad vaikas taptų oria, laisva, kūrybiška asmenybe, aktyviu bendruomenės dalyviu, tolerantišku skirtybėms, sėkmingai besimokančiu.

2.2. Plėtoti individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, skatinti pažinti ir išreikšti save;

2.3. Pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, mokytis spręsti kasdienes problemas, atsižvelgiant į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasėkmes;

2.4. Skatinti pozityvų bendradarbiavimą tarp vaikų, pedagogų, tėvų ir globėjų, pagrįstu atsakomybe, pasitikėjimu ir pagarba;

2.5. Skatinti aktyviai dalyvauti, kūrybiškai išreikšti savo šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos visuomenės gyvenime;

2.6. Taikyti į vaiką orientuoto ikimokyklinio ugdymo pedagogo ir vaiko sąveika pagrįstus metodus;

2.7. Organizuoti ugdymą orientuotą į vaiką, derinant kryptingą ikimokyklinio ugdymo pedagogo ir spontanišką vaiko veiklą;

2.8. Taikyti pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus ir formas, kurie padėtų vaikui sėkmingai ugdytis ir tobulėti;

2.9. Plėtoti socialinius ryšius, garantuoti tėvams kokybišką paslaugą, užtikrinti ikimokyklinuko ugdymo(si) tęstinumą;

III. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMOS PRINCIPAI

Atsižvelgiant į numatytą programos tikslą bei tikslo realizavimo etapus, Mokykla vaikų ugdymą(si) organizuoja vadovaujantis šiais principais:

3.1. Humaniškumo - lygiateisiškumo. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turinti ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia padėti ugdyti. Pripažįstama vaiko teisė būti kitokiam. Ugdymas vyksta ramioje, saugioje aplinkoje, kurioje vaikas turi galimybių išreikšti save, parodyti savo gebėjimus, kūrybiškumą. Užtikrinama, kad nepaisant turimų skirtumų: amžiaus, fizinės, psichinės ar intelektualios negalios, kitos tautybės, vaikas jaustųsi lygiateisiu ir oriu.

3.2. Demokratiškumo - bendruomeniškumo. Skatinama lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė ir sąveika, kai ugdytojas orientuojasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir darželio sąveika grindžiama tėvų ir auklėtojų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių. Sąveikaujant su šeima vadovujamasi principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaiko labui.

3.3. Individualizavimo. Atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą(si). Didelis dėmesys skiriamas individualumą sąlygojantiems veiksniams: šeimos kultūrai ir tradicijų įvairovei, vaiko amžiui, lyčiai, vaiko išsivystymo lygiui, charakteriui ir temperamentui, išmokimo stiliui, pomėgiams, geriau ir mažiau išsivysčiusiems gebėjimams, vaiko savęs vertinimui.

3.4. Diferencijavimo. Ugdymo procesas grindžiamas visapusišku amžiaus ypatumų žinojimu, atsižvelgiama į vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius. Ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami. Sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialių poreikių, socialiai ar pedagogiškai apleistiems ar kt.). Ugdymo priemonės diferencijuojamos pagal poreikių reikmes.

3.5. Sveikatingumo. Kuriant saugią aplinką, ugdant nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, vaikas pratintinamas saugoti savo ir kitų fizinę bei psichinę sveikatą, mokomas sveikos gyvensenos pagrindų.

3.6. Visuminio integralaus. Ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą ir mąstymą, veiklos konkretumą bei sinkretiškumą. Ugdymo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio

pasaulio vienovės.

3.7. **Tęstinumo.** Siekiama kokybiško perėjimas nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymosi ikimokyklinėje įstaigoje, o vėliau – prie ugdymo(si) priešmokyklinėje grupėje. Kuriama namų aplinka, švenčiamos šeimos šventės, kalbama apie tuos darbus, kuriuos dirba vaikų tėvai, šeimos nariai, skaitomos knygos, žiūrimos vaiko šeimos fotografijos, susitinkama su įstaigą lankančiais broliais ar seserimis, bendraujama su mokiniais, būsimu priešmokyklinio ugdymo pedagogu, pradinio ugdymo mokytoju. Vaiko gyvenimas Mokykloje – šeimos gyvenimo tęsa.

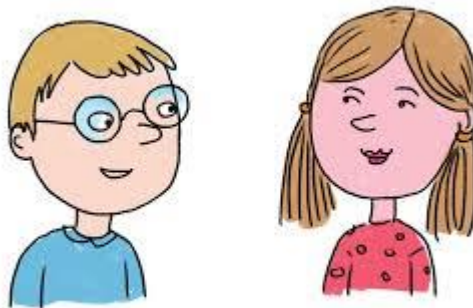
3.8. **Tautiškumo.** Siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje.

3.9. **Sąveikos.** Ugdymas grindžiamas viso šio proceso dalyvių: vaiko, tėvų (globėjų), pedagogų dirbančių pagal ikimokykinio ugdymo programą ir kitų asmenų dalyvaujančių, vykdant programą, sąveika. Vaikas ugdomi sąveikaudamas su kitais vaikais, ugdomi sąveikaudamas su tėvais, šeima ir bendruomene, vaikas mokosi iš suaugusiojo ir moko suaugusįjį.

3.10. **Grižtamojo ryšio.** Skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija, padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius.

3.11. **Atsakomybės.** Ugdoma vaikų sąmoninga atsakomybė, gebėjimas priimti atsakingus sprendimus, pradedant ugdymą nuo tėvų požiūrio į nuostatas.

3.12. **Integralumo – atsinaujinimo.** Siekiama vientiso fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo sričių plėtojimo, skirtingų kompetencijų integracijos į įvairias ugdymo(si) sritis, išvelgiant kiekvieno vaiko maksimalių galimybių ir gebėjimų ribas ir garantuojant tolesnę sėkmingą jų plėtotę.

IV. TĖVŲ, VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIŲ IR IKIMOKYKLINĖS UGDYMO PROGRAMOS SĄSAJOS

Mokykla yra vieninga ugdymo(si) institucija, užtikrinanti ugdymo ir socializacijos tęstinumą, galimybę sėkmingiau spręsti adaptacijos problemas, kokybišką ugdymą, tėvų (globėjų) ir pedagogų bendravimą, bendradarbiavimą, garantuojanti geriausias ugdymosi galimybes.

4.1. Tėvai - lygiaverčiai vaikų ugdytojai. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą, ir kokybišką ugdymą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimo-kykinės grupės procese kaip partneriai. Atsižvelgiant į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį tariamasi su tėvais dėl jų vaikų ugdymo tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsižvelgiant į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį. Ugdymo įstaigose pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai.

4.2. Pedagogų profesionalumas - pagrindinė kokybiško ugdymo ikimokykinio ugdymo sąlyga. Nuolatinis ryšys naudingas visai mokyklos bendruomenei: tėvams, (globėjams), pedagogams, vaikams. Pedagogai bendradarbiaudami su šeima labiau pažįsta jų emocinę, socialinę ir kultūrinę aplinką.

4.3. Tėvai (globėjai) nuolatos kviečiami dalyvauti sociakultūriniame įstaigos gyvenime, kurti bendruomenės vertybes, kultūrą, istoriją, formuoti bendruomenės aplinką.

4.4. Išryškėjus tėvų ir bendruomenės poreikiams, kurie neatitinka šiuolaikinių vaiko ugdymo tendencijų ar gali būti žalingi vaikui, programoje numatyti tėvų švietimo ir jų požiūrio keitimo gairės.

4.5. Nuolatinis ryšys naudingas visai mokyklos bendruomenei: tėvams (globėjams), pedagogams, vaikams. Vaikai, matydami jiems brangius asmenis grupėje, pasijunta saugesni ir labiau pasitikintys.

4.6. Mokykla – įstaiga atvira visuomenei. Bendraujanti su miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigomis, bendrojo lavinimo mokyklomis, švietimo, sveikatos priežiūros, mokslo, sporto, teisėsaugos, vaiko teisių ir kitomis institucijomis.

V. REGIONO IR ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Ikimokyklinio ugdymo(si) programa kurta atsižvelgiant į reikšmingus geografinius, istorinius, kultūrinius, socialinius regiono ypatumus:

5.1. Sudarytos galimybės vaikams susipažinti su gamtos reiškiniais, artimiausia juos supančia aplinka: (Mažeikių miesto mikrorajonu, senamiesčiu, miesto parku, Melioracijos parku, Ventos upe, Tirkšlių pušynu).

5.2. Numatytos kasmetinės išvykos į Tirkšlių pušyną, prie Renavo ir Plinkšių dvarų, į Telšių Žvėrinčių, į žolininkės J. Balvočiūtės ūkį, ekskursijos į kapines, karių kapines, Nepriklausomybės aikštę, Mažeikių, Akmenės muziejų.

5.3. Ikimokyklinio ugdymo(si) programoje numatyta puoselėti įstaigos, miesto tradicijas, atspindėti žemaičių tarmę, etnokultūrinius motyvus.

5.4. Numatyta padėti vaikams daugiau sužinoti apie socialinius vietovės objektus: AB „Mažeikių nafta“, Mažeikių pieninę AB „Pieno žvaigždės“, UAB „Mažeikių duona“, miesto biblioteką, ligoninę, kultūros centrą, „Vyturio“ pradinę mokyklą, „Sodų“ vidurinę mokyklą, vaikų ir senelių globos namus, kitus miesto lopšelius – darželius, „Santarvės“, „Būdas žemaičių“ redakcijas, Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Mažeikių sporto mokykla, Moklseivių namai.

5.5. Lopšelis - darželis „Buratinas“ - atvira naujovėms, pastoviai ieškanti geresnių darbo metodų ir formų organizacija, savo veiklos strategiją įgyvendinanti programiniu būdu. Įstaigos pedagogai kūrybiškai taiko įvairius būdus ir metodus organizuodami sveikatos ugdymą.

5.6. Nuo 2000 m. esame įtraukti į Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą, 2001m. tapome asociacijos „Sveikatos želmanėliai“ nariai. Eilę metų sistemingas ir efektingas sveikatos ugdymas vyksta pagal parengtą sveikatos ugdymo programą „Sveikatos šaltinėlis“.

5.7. Nuo 2009 m. dalyvaujame „Vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo šalies mokyklų veikloje“. Sveikata ir ekologija vaikų ugdyme neatsiejami dalykai.

5.8. Nuo 2011 m. dalyvaujame Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) gamtosauginių mokyklų programoje. Aktyviai rengiame ir įgyvendiname sveikatos, ekologijos ugdymo projektus, kuriuos organizuoja Mažeikių rajono savivaldybės aplinkos, asmens ir visuomenės sveikatos skyrius.

5.9 Įstaigoje vykdome „Pienas vaikams“ programą.

5.10. Kasmet įstaiga tampa vis informatyvesnė. Dalyvaujame respublikiniuose ir Mažeikių rajone organizuojamuose renginiuose: sveikos gyvensenos konferencijose, seminaruose, Mažeikių rajono ir respublikiniuose konkursuose – varžybose. Eilę metų esame konkursų „Sveikuolių sveikuolis“ nugalėtojai. Folkloro būrelis „Popa“ žinomas ne tik rajone, bet ir respublikoje. Dalyvaujame „Dainų dainelės“ rajoniniuose turuose, esame Olimpinio ugdymo dalyviai, „Mažųjų olimpiados“ konkursų finalininkai, Lietuvos futbolo federacijos ilgalaikė vaikų vystymo programa-projektas "Futboliukas".

5.11. Sudarytos dvišalės bendradarbiavimo sutartys su Akmenės darželiu – mokykla „Buratinas“, Mažeikių lopšeliu - darželiu „Gintarėlis“, Mažeikių lopšeliu - darželiu „Kregždutė“, Šiaulių lopšeliu-darželiu „Varpelis“, Vilniaus lopšeliu - darželiu „Žilvinėlis", Telšių lopšeliu - darželiu „Mastis", Mažeikių „Vyturio“ pradinės mokyklos pedagogais, garsia žolininke Jadvyga Balvočiūte, bendraujame su Klaipėdos universiteto kūno kultūros katedros dėstytojais.

5.12. Įstaiga nuolat siekia, kad kiekviena grupė būtų savita savo aplinka, kiekvienas pedagogas turėtų individualų darbo stilių, o įstaiga - savo veidą.

VI. TEIKIAMŲ PASLAUGŲ IR PERSONALO SĄSAJOS ĮGYVENDINANT IKIMOKYKINIO UGDYMO PROGRAMĄ

Atsižvelgdama į vaikų, šeimos poreikius ir susitarimą su bendruomene, įstaiga nuolat plečia teikiamų paslaugų spektrą.

6.1. Programą įgyvendina ikimokyklinio ugdymo pedagogai, turintys išsilavinimą, nuolat siekiantys tobulinti pedagoginę kompetenciją, jaučiantys atsakomybę už ugdymo rezultatus ir profesinį tobulėjimą. Gebantys keistis, pagrįsti savo veiklą, ją sisteminti, ieškančios naujovių, gebantys skleisti gerą darbo patirtį.

6.2. Ikimokyklinio ugdymo pedagogai laidoja vaiko savivokos plėtotę ir mokėjimo mokytis gebėjimų stiprinimą, garantuoja jo amžių atitinkančius įvairių sričių esminius gebėjimus bei žinojimo plėtotę. Parenka ugdymo metodus, kurie tenkintų individualius vaiko poreikius, o mokymąsi žaidžiant kaip pagrindinį ugdymosi būdą.

6.3. Atsižvelgdamas į vaiko individualumą ir specialiuosius ugdymosi poreikius pedagogas siekia padėti vaikui atrasti galimybes mokytis kartu, bendraamžių grupėje, kad jo mokymasis būtų džiaugsmingas ir entuziastingas, drąsiai ir kūrybingai priimant su mokymusi susijusius naujus iššūkius.

6.4. Įstaigoje veikia Vaiko gerovės komisija. Ji sprendžia specialiojo ugdymosi poreikių vertinimą, ugdymo organizavimą ir ugdymo turinio taikymą bei siuntimą į pedagoginę, psichologinę tarnybą (PPT). Kalbos bei elgesio sutrikimų turintiems vaikams teikiama specialiojo pedagogo ir logopedo pagalba. Muzikos valandėles organizuoja meninio ugdymo pedagogė. Kūno kultūros, krepšinio, korekcijos valandėles organizuoja kūno kultūros auklėtoja, sveikos gyvensenos konsultantė.

6.5. Tėvams teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos. Tėvų pageidavimu organizuojami mokami choreografijos, anglų kalbos, krepšinio, futbolo treniruotės. Papildomai organizuojami sporto būrelių užsiėmimai, meninio ugdymo (popmuzikos, folkloro, dailės, saviraiško valandėlės). Vyksta plokščiapėdystės profilaktika - braidymas baseinėlyje, ydingos laikysenos korekcijos valandėlės, veikia aero-fito bei muziko svetainė - tai aromato, muzikos, garsų oazė, raminančiai veikianti vaiko savijautą.

6.6. Programa parengta, atsižvelgiant į įstaigos ilgalaikės veiklos patirtį, Mažeikių miesto bendruomenės poreikius, lūkesčius, kiekvieno vaiko reikmes, gerbiant kultūrinių tradicijų įvairovę. Mokykloje ugdymas grindžiamas orientuojantis į vaiko socialinę patirtį, pasiekimus, taikomi pažangūs ugdymo metodai. Grupės aplinka, priemonės ir veiklos planavimas skatina kiekvieno vaiko vystymąsi, sudaro galimybę individualizuoti ugdymą.

6.7. Programa remiasi Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose išskiriamomis prioritetinėmis laukiamų ugdymo rezultatų kryptimis: vaiko individualių galių plėtojimu, t.y. pozityviai nusiteikęs, vaiko santykių su kitais plėtojimu, t.y. bendraujantis ir bendradarbiaujantis bei aktyvus visuomenės narys ir vaiko įgalinimas mokytis, t.y. pasirengęs mokytis visą gyvenimą.

VII. UGDYMO(SI) TECHNOLOGIJOS /METODAI/ APLINKA

Ikimokykliniame amžiuje pagrindinė vaikų ugdymo(si) organizavimo forma yra įvairi vaikų veikla. Tai gali būti visos grupės, mažos vaikų grupelės arba individuali vieno vaiko veikla. Ugdymo proceso pagrindas – žaidybinė veikla. Pasirenkant ugdymo(si) organizavimo formas, metodus, būdus, priemones auklėtoja siekia žaismės integruojant žaidybinius elementus į visą ugdomąjį procesą.

7.1. Pagrindiniai metodai - žaidimas, vaizduotės žaidimai, statybiniai ir konstravimo žaidimai, žaidimai su taisyklėmis (didaktiniai, tradiciniai, judrieji, raminamieji, draminiai, sportiniai žaidimai). Be žaidybinio metodo plačiai taikomi žodiniai, praktiniai, vaizdiniai, projektiniai, bei kūrybiniai ugdymo metodai.

7.2. Ugdymo(si) technologija – metodinių būdų sistema ugdymo(si) tikslams įgyvendinti. Taikomos technologijos skatina vaikus kurti, interpretuoti, atrasti, priimti bendrus sprendimus, susitarti dėl bendros veiklos, bendrauti, bendradarbiauti. Abipusė sąveika leidžia būti aktyviems proceso dalyviams.

7.3. Aplinka viena iš svarbiausių ugdymosi veiksnių, todėl pedagogas modeliuodamas, kurdamas, keisdamas, pritaikydamas aplinką daro didžiulį poveikį vaiko ugdymui(si). Aplinka kuriama atsižvelgiant į vaikų poreikius, galimybes, interesus. Vaikai kuria ir keičia aplinką patys, ją pritaiko savo sumanymams.

7.4. Pedagogas kuria atskiras erdves vaiko veiklai, skatina susikurti vietas žaidimams, veiklai, pripažįsta vaiko teisę rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą.

7.5. Įtraukia vaikus į veiklą siūlydamas gerą idėją, temą, problemą, sumanymą. Skatina vaikus interpretuoti, nereglamentuoja vaiko veiklos žingsnių, bet pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti.

7.6. Pritaria vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi, emociškai palaiko, pasidžiaugia, ugdymui naudoja netikėtai susikūrusias situacijas, pasiūlo priemones jo poreikiams bei interesams tenkinti.

7.7. Taikomos ugdymo priemonės tenkina ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikį žaisti, bendrauti, bendradarbiauti, skatina norą puoselėti ir saugoti savo ir kitų sveikatą, ugdo vaiko savarankiškumą, saviraišką, kūrybiškumą, meninius gebėjimus. Sudaro sąlygas vaiko kultūrai plėtoti.

VIII. UGDYMO(SI) TURINIO SAMPRATA/SUDARYMAS

Įstaigoje ugdymo(si) turinys suprantamas, kaip procesas, kurio metu išskiriami du ugdymo(si) lygmenys: numatomas ir įgyvendintas turinys. Ugdymo(si) turinys apibrėžiamas kaip turinio, metodų ir aplinkos visuma. Jame atspindi, kaip vaikas ugdomas, ką ugdomosi, kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir gyvenimišką patirtį ikimokykliniame amžiuje įgyja veikdamas (žaisdamas, judėdamas, bendraudamas, pažindamas bei kurdamas), kokia mikroaplinka, socialinė įtaka. Kita svarbi ugdymo turinio sudedamoji dalis – tai numatytos vaikų veiksenos.

Ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ pagal 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių. Jos apima visus svarbiausius vaiko pasiekimus, kuriuos sudaro pamatą socialinės, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninei kompetencijoms ugdyti. Sričių visuma laiduoja sėkmingą vaiko asmenybės ugdymąsi. Ugdomoji veikla pagrįsta žaidimu, nes žaidimas – pagrindinis ugdymo(-si) metodas. Ankstyvojo amžiaus ugdymo(-si) turinys sudarytas remiantis gyvenimo įgūdžiais. Ikimokyklinio amžiaus ugdymo(-si) programa sudaryta pagal vaikų amžių ir ugdytinas kompetencijas, o planuojant ugdymo(-si) turinį atsižvelgiama į mokyklos veiklos programą.

Ikimokyklinio ugdymo(si) turinys orientuotas į vaiko poreikius, interesus, galimybes bei ugdymosi patirtį. Sudarytas remiantis visuminio, nedalykinio, integralaus ugdymo nuostatomis. Ugdymosi turinys pasižymi vertybių, gebėjimų ir žinių darna, numatytos kryptingos vaiko veiksenos atskirose kompetencijose.

Programoje pirmiausia orientuojamasi į svarbiausius atitinkamo amžiaus tarpsnio vaikų poreikius bei gebėjimus. Programoje vaikų amžius siejamas su pasiekimų žingsniais: 1 žingsnis – 1 metai, 2 žingsnis – 2 metai, 3 žingsnis – 3 metai, 4 žingsnis – 4 metai, 5 žingsnis – 5 metai, 6 žingsnis – 6 metai. Vaiko pasiekimų žingsniai veda link ikimokyklinio ugdymo(si) rezultato – šešerių metų vaiko esminių nuostatų ir gebėjimų, kurios pateiktos programoje.

8.1. **1,5-3 m.** amžiaus vaikams dar labai trūksta savarankiškumo, nors šio amžiaus vaikai viską bando daryti patys ir trokšta būti savarankiškais. Šio amžiaus vaiko emocinės būsenos ir nuotaikos labai kontrastingos, greitai keičiasi. Vystantis vaizduotei, turi įvairių baimių. Vaikas jau supranta savo jausmus, geba juos pavadinti. Bet kitų jausmus dažnai tapatina su savaisiais. Šiame amžiuje vaikai išgyvena pasitikėjimo – nepasitikėjimo krizę. Sėkmingas jos įveikimas labai priklauso nuo šio amžiaus vaikams parodyto dėmesio, saugios ir artimos namams aplinkos. 1-3 m. vaikai išmoksta dainuoti atskirus skiemenis atitinkama intonacija, atlieka judesius pagal kontrastingą muziką. Sugeba atlikti elementarius ritminius judesius.

8.2. **3-4 m.** vaikai yra labai energingi, bet dėmesį sukaupia neilgam, dažnai keičia veiklą. Vaikai smalsūs, dažnai užduoda klausimą „Kas čia?“. Šio amžiaus vaikai gali trykšti džiaugsmu, meile ir tuo pat metu gali būti grubūs. Vaikai stengiasi susigaudyti juos supančiame pasaulyje, bet jiems dar sunku atskirti fantaziją nuo tikrovės. Šio amžiaus vaikai lengvai prisitaiko prie pokyčių aplinkoje. Auklėtoja dažnai tampa pirmuoju, šeimai nepriklausančiu, asmeniu prie kurio vaikas prisiriša. Vaikai aktyviai bendrauja su vienmečiais, bando dalintis žaislais. Domisi daiktais, jų paskirtimi. Vaikų veikla įgauna tikslingą poveikį. Šio amžiaus vaikai mėgsta daug kalbėti, klausinėti. Kalba suprantamai, bet daro daug klaidų. Neretai jie garsiai šnekasi su savimi žaisdami, vartoja daug mažybinių žodžių. Vaikai išmoksta ir deklamuoja trumpus vieno posmo eilėraščius. Šio amžiaus vaikai jau nori viską daryti patys: plautis rankas, rengtis, autis ir panašiai, nors tai jiems ne visada sekasi. Nepavykus, prašo pagalbos. Mėgsta piešti kreidelėmis, pieštukais, flomasteriais, tapo teptukais. Geba kirpti žirkelėmis tiesiomis linijomis. Stato statinius iš kaladėlių, smėlio. Vaikai susidomėję klausosi dainų, emocingai jas suvokia. Skiria skirtingo aukštumo tembro garsus. Sugeba išlaikyti dainavimą intonaciją. Atlieka ritmiškus judesius pagal muziką;

8.3. **4-5 m.** vaikai geba paprašyti pagalbos iš suaugusiųjų, vaikų ir draugų. Jie turi poreikį bendrauti, mokosi laikytis taisyklių, bet akiai nepaklūsta joms. Ieško sutarimo su suaugusiais ir vaikais. Bando būti paslaugūs, siūlydami savo pagalbą kitiems. Iškilus konfliktinei situacijai, siekia save apginti, pateisinti. Šio amžiaus vaikai dar palyginti trumpai gali sutelkti dėmesį, bet susidomėję gali susikaupti ir ilgesnį laiką. Vaikai geba apibendrinti vieną ar kitą veiklą, žaidimo situaciją. Šio amžiaus vaikai turi daug energijos, gali be pertrūkio mankštintis. Mėgsta važinėti dviračiais, paspirtukais, žiemą – rogutėmis ar slidėmis. Ugdytiniai geba grupuoti, klasifikuoti, lyginti daiktus pagal vieną savybę. Vaikai yra labai smalsūs, dažnai klausinėja, mėgsta eksperimentuoti, tyrinėti daiktus. Šiame amžiuje vaikai geba reaguoti į meninį kūrinį turinį (dainos, iliustracijos, pasakos), skiria pagrindinių muzikos instrumentų garsus, įsimena dainas ir jų melodijas, gali ritmiškai judėti. Piešia ir tapo naudodami įvairias priemones. Bando įsiminti eilėraščius ir dainas. Kerpa žirkelėmis nesudėtingas figūras. Nori būti savarankiškais, o nepasisėkus kreipiasi pagalbos į vyresnius. Vaikai emocingai reaguoja į muziką, skiria kontrastingas muzikinių kūrinų nuotaikas (linksma, ramią), atpažįsta girdėtas dainas, pjeses, pasakas, žino jų pavadinimus. Skiria muzikos instrumentų tembrą, prisiderina prie auklėtojos balso. Noriai dainuoja savarankiškai. Geba ritmingai judėti orientuodamiesi į muziką, jos tempą, dinamiką.

8.4. Daugelis **5-6 m.** amžiaus vaikų yra pakankamai judrūs, mėgsta žaisti judrius, sportinius žaidimus, važinėti dviračiais, paspirtukais. 5-6 m. vaikai mėgsta bendrauti ir žaisti grupelėmis su bendraamžiais, bet dažniausiai renkasi tos pačios lyties draugus. Jiems patinka žaisti, bet žaisdami nori laimėti, todėl neretai keičia taisykles savo naudai. Šio amžiaus vaikams jau pavyksta ilgiau susikaupti. Ugdytiniai nesunkiai prisitaiko prie darželio dienotvarkės. Supranta ateities įvykių laiką. Vaikams patinka žinojimas ir veiklos nuoseklumas visos dienos eigoje. Ugdytiniai savimi rūpinasi beveik savarankiškai (prausiasi, rengiasi, tvarkosi...). Vaikai atlieka įpareigojimus ir pavestas užduotis. Vaikai domisi grožine, pažintine literatūra, TV laidomis, kompiuteriniais žaidimais. Taip pat domisi nežinomų žodžių reikšmėmis, įvairiais simboliais (skaičiais, raidėmis), noriai klausosi pasakų, mokosi eilėraščių. Vaikai domisi praeities ir ateities įvykiais, bando juos palyginti. Šio amžiaus vaikai geba pastebėti muzikinių kūrinų ritmą. Skiria muzikos instrumentų tembrus, įsimena dainas, jų melodijas. Skiria muzikos skambėjimo jėgą, ritmiškai juda ir geba patys improvizuoti.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Uždaviniai:

- ◆ Ugdyti gebėjimą suvokti save ir kitus, skatinti pasitikėjimą savimi ir artimaisiais.
- ◆ Užmegzti artimą emocinį ryšį su vaiku, sudaryti sąlygas ugdytis saugiam prierašumui.
- ◆ Padėti susipažinti su jį supančios aplinkos ypatumais, įtakojančiais asmenybės formavimąsi.
- ◆ Formuoti bendravimo su bendraamžiais ir suaugusiais įgūdžius.

1. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata: Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas: Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su visais.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Ima suvokti savąjį „aš“ Adaptuojasi naujoje aplinkoje Vaikui priklausančius daiktus sieja su asmeniu Susipažįsta ir valdo savo kūną Geba orientuotis grupės ir kitoje įprastinėje aplinkoje	Žino savo vardą, atsiliepia pašaukus vardu. Pasako savo vardą, bando vadinti vardais kitus vaikus. Pratinasi būti šalia kitų vaikų, žaidžia vienas šalia kito. Pratinasi vartoti įvardžius savo asmens ir kitų asmenų nurodymui: mano-tavo, man-tau. Tyrinėja, aktyviai susipažįsta su jį supančia aplinka. Pradedą suprasti žodžius „galima“, „negalima“. Pereina nuo individualaus žaidimo prie kolektyvinio. Pratinasi atlikti suaugusiųjų prašymus, kreipiasi pagalbos. Atpažįsta ir parodo savo rūbelius. Saugo savo atsineštą žaislą. Mokosi dalintis grupės žaislais. Žino pagrindines kūno dalis, jas rodo, įvardina. Suvokia, kad rankos judesiais galima išreikšti mintį „atia“, „myliu“, „nu,nu“, „negalima“. Lygina savo ir draugų rankytes, pėdutes, plaukų spalvą. Pirštukais parodo kiek metų. Vaikščioja vienas po grupę, ją aktyviai tyrinėja. Mokosi atsargiai atsisėsti ant kėdutės ar pakylos, nučiuožti.

3-4 m. ketvirtas žingsnis	Žino asmeninę informaciją ir geba pasakyti ją kitiems. Adaptuojasi naujoje aplinkoje	Sako, kartoja savo vardą. Kartoja kitų vaikų vardus. Bando pasakyti kelių draugų vardus. Pratinasi prisitaikyti prie naujos aplinkos. Mokosi orientuotis aplinkoje tarp daiktų. Sužino, kad visi daiktai turi savo vietą.
4-5 m. penktas žingsnis	Susipažįsta ir valdo savo kūną Žino asmeninę informaciją ir geba pasakyti ją kitiems	Suvokia, kad skiriasi iš kitų. Aiškinasi, tyrinėja, kad kūnas susideda iš atskirų dalių, mokosi jas pavadinti. Tyrinėja, įsitikina, kad kūno dalys juda. Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi.
5-6 m. šeštas žingsnis	Susipažįsta ir valdo savo kūną Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę	Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5-6 kūno dalis. Suvokia, kad kūno judesiai leidžia atlikti tam tikrus darbus: piešti, konstruoti, modeliuoti, paimti, nunešti, eiti, bėgti. Pajaučia raumenų jėgą, vikrumą, išsvermę. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas. Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina. Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras/moteris (tėvelis/mamytė). Apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus. Ugdosi atsakomybę ir darbštumą. Globoja gyvūnus (žuvytes, žiurkėną ir pan.), kuria tinkamas gyvenimo sąlygas, gražią jų buvimo vietą; rūpinasi augalais, augančiais grupėje, artimiausioje aplinkoje, sužalotais, neprižiūretais. Savarankiškai žaidžia, jaučia malonumą improvizuodamas.

2. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinių nuostatų: Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ar jausmus bei jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Susipažįsta su emocijomis, savo ir kitų savijauta. Mokosi suprasti apie šeimą, jos svarbą.	Tyrinėja, aiškinasi veido išraiškos mimikas: „linksmas“, „piktas“, „verkia“, „džiaugiasi“. Mokosi nusiraminti, paguosti draugą. Nuotraukose atpažįsta mamą, tėtį. Rodo prierašumą, meilę namiškiams. Pratinasi su jais išsiskirti.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Geba suvokti kai kurias kūno paslaptis, savo ir kitų savijautą. Pradedama suprasti emocijas	Suvokia ir lygina save kitų atžvilgiu. Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas, nusiminęs. Perteikia ir nusako savo jausmų raišką. Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.
4-5 m. penktas žingsnis	Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo.	Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoja. Pradedama valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos.
5-6 m. šeštas žingsnis	Pavadina bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis.	Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoja. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.

3. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinė nuostata: Nusiteikia sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdo emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas: Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsiaudrinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiuplia čiupltuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių	Priejus bendraamžiui trumpai žvilgteli į jį ir toliau dėlioja bokštelių. Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verksti. Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgiamą minkštą žaislą.

3-4 m. ketvirtas žingsnis	Pagal galimybę suvokia taisykles, pratinasi jų laikytis Pratinasi nusiraminti ir atsipalaiduoti	Atkakliai laikosi savo norų. Kartoja veiklą, kol pasiekia numatyto rezultato. Savarankiškai ar skatinamas saugiai elgiasi namie ir grupėje, mokosi eismo taisyklių. Neišeina iš kiemo, iš žaidimų aikštelės. Pratinasi netrukdyti kitiems. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje nustatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Ramioj situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių. Nusiramina kalbėdamas, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Paklaustas pasako galimas savo ir kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.
4-5 m. penktas žingsnis	Pradedą valdyti emocijas, jas suvokia Pagal situaciją laikosi susitarimų ir taisyklių. Formuojasi tautiškumas	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamas ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konfliktų sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais, primenamas laikosi grupėje nustatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Susipažįsta su grupės, darželio vaikais, darbuotojais. Įsimena jų vardus, pareigas. Žino kur yra salė, virtuvė, skalbykla, logopedo kabinetas, medicinos kabinetas kt. kabinetai. Aiškinasi kur randasi darželis. Kalba apie gimtą miestą.
5-6 m. šeštas žingsnis	Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių Stengiasi suvaldyti savo emocijas Formuojasi tautiškumas	Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Ramioj situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus. Susipažįsta su žymesnėmis vietovėmis: Renavo dvaru, Plinkšių ežeru, Mažeikių parku, stadionu, kapinėmis. Plečia supratimą apie kitus administracinius pastatus, aiškinasi kas juose vyksta. Tyrinėja senovinius daiktus, jais domisi. Žino, kad žmonės turi vardą ir pavardę, supranta, kas tai yra šeima. Domisi tautine simbolika, pradedą suvokti jos prasmę. Domisi daiktais, jų paskirtimi.

4. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS

Vertybinių nuostata: Nusiteikia geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas: Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienybėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m.	Akivaizdžiai parodo prierašumą prie	Vaikas rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nususuka, myluoja arba atstumia.

<p>2-3 žingsnis</p>	<p>juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.</p>	<p>Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori - panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypseną - lipa toliau, o griežtą veido išraišką - sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgteri į suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs šypseną – atsistoja.</p> <p>Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminaš glaudžiasi prie pedagogo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais. Vaikas bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Vaikas traukiasi nuo naujo didelio, tamsaus, gauruoto meškino; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų.</p>
<p>3-4 m. ketvirtas žingsnis</p>	<p>Supranta apie šeimą, jos svarbą</p>	<p>Žiūrinėja knygeles, nuotraukas, įvardina šeimos narius. Iš žaislų sudaro šeimos variantus. Lygina šeimos narius pagal dydį. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis pedagogas yra šalia jo arba matomas netoliese. Domisi savo namais, supančia aplinka, darželiu, grupėje dirbančiais žmonėmis. Aiškinasi, kad „namelius“ turi ne tik žmonės, bet ir gyvūnai. Ima suvokti, kad savo namus reikia tvarkyti. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria.</p>
<p>4-5 m. penktas žingsnis</p>	<p>Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja</p>	<p>Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklusti, priešintis.</p>

5-6 m. šeštas žingsnis	Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiais.	<p>Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje.</p> <p>Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą.</p> <p>Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus.</p> <p>Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.</p> <p>Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška.</p> <p>Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.</p> <p>Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.</p>
------------------------	--	--

5. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata: Nusiteikia geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas: Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	<p>Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako.</p> <p>Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.</p> <p>Vaikui priklausančius daiktus sieja su asmeniu</p>	<p>Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia.</p> <p>Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad pedagogo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam su kastuvėliu.</p> <p>Atpažįsta ir parodo savo rūbelius. Saugo savo atsineštą žaislą. Mokosi dalintis grupės žaislais.</p>
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Plėtoja supratimą apie draugus ir draugystę.	Suvokia, kad žaisti kartu smagiau. Įvardina artimiausius draugus, pratinasi žaisti kartu. Pasako savo draugo vardą, jaučia norą žaisti šalia savo draugo. Pasitiki jį globojančiais suaugusiais, kreipiasi pagalbos, klausinėja, pasakoja. Jaučiasi saugus grupėje tarp draugų, įsitraukia į bendrą veiklą, pats organizuoja, kviečia pagalbai. Domisi kitu, jo darbais, daiktais, žaislais, sumanymais, jausmais, nuomone.

4-5 m. penktas žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus.	Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko. Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
5-6 m. šeštas žingsnis	Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia.	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius.

6. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata: Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas: Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja pavykusius veiksmus. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti	Atkakliai bando įdėti vieną indelį į kitą: didesnį deda į mažesnę, keletą kartų pabando, padeda, vėl pabando, padeda, paima kitą, mažesnę, įdeda ir apsidžiaugia. Kelis kartus išima ir vėl įdeda mažesnę indelį į didesnę. Prieš kelias dienas matė, kaip kirpėja kirpo sesutę, todėl ima šukas ir šukuoja lėlę. Vaikas veda pedagogą prie žaisliuko - iššokančios varlytės. Rodo, kad reikia varlytę įdėti į vidų, uždengti dangtelį ir po to jį atidengti, kad varlytė iššoktų. Po daugelio bandymų pats išmoksta įdėti varlytę ir atidaryti dangtelį. Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaujamas pagalbos.

	kliūtis.	
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Savo iniciatyva pasirenka veiklą.	Nuolat ką nors energingai žaidžia, veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti naujus žaislus, žaidimus, elgtis rizikingai; Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
4-5 m. penktas žingsnis	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo. Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.
5-6 m. šeštasis žingsnis	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.	Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.

7. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata: Nusiteikia ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Pamatęs dangteliu užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. Stebi, kaip pedagogas atsuka ir užsuka buteliuko dangtelį. Paima buteliuką ir bando atsukti dangtelį. Pavykus apsidžiaugia. Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5-6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Susiduria su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.

4-5 m. penktas žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.	Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus, ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.
5-6 m. šeštas žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų.	Retsykais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, arba prašo suaugusiojo pagalbos. Pradedama numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando keletą kartų, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

UŽDAVINIAI:

- ◆ Palaikyti ir skatinti natūralų vaiko domėjimąsi artimiausia aplinka, žmonėmis.
- ◆ Ugdyti socialinės sąveikos įgūdžius.
- ◆ Padėti vaikui suvokti, jog jis – gamtos dalis, mokyti pajusti žmogaus, jo veiklos ir gamtos ryšį.
- ◆ Padėti atrasti įvairiausių sąveikų, socialinių, aplinkos ir gamtos pažinimo būdus tyrinėjant, eksperimentuojant.

1. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinių nuostata: Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas: Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Pamėgdžiodami suaugusius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valyti dantis, šluostyti stalą, paduoti maisto naminiam gyvūnui, palaistyti augalą ir pan.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Domisi savimi, savo šeima, suaugusiais ir geba perimti kai kuriuos gyvenimo ypatumus bei vertybines nuostatas Susipažįsta su supančia aplinka įvardina daiktus ir reiškinius.	Žino savo ir savo šeimos narių vardus. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus. Geba orientuotis erdvėje, nusako erdvinę padėtį. Domisi naminiais gyvūnais, gyvenančiais artimiausioje aplinkoje.
4-5 m. penktas žingsnis	Domisi savimi, savo šeima, suaugusiais ir geba perimti kai kuriuos gyvenimo ypatumus bei vertybines nuostatas Susipažįsta su supančia aplinka įvardina daiktus ir reiškinius.	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).

<p>5-6 m. šeštas žingsnis</p>	<p>Domisi savimi, savo šeima, suaugusiais ir geba perimti kai kuriuos gyvenimo ypatumus bei vertybines nuostatas</p> <p>Susipažįsta su supančia aplinka įvardina daiktus ir reiškinius.</p> <p>Geba orientuotis erdvėje, nusako erdvinę padėtį Geba pajusti laiko tėkmę.</p> <p>Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą.</p>	<p>Žino kas yra šeima, pasakoja apie ją, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę.</p> <p>Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, metodinį kabinetą, medicinos kabinetą ir pan.</p> <p>Žino tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą.</p> <p>Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą.</p> <p>Žino tradicines šventes.</p> <p>Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.</p> <p>Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus.</p> <p>Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.</p> <p>Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako panaudojimo maistui būdus.</p> <p>Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrengimai). Samprotauja apie tai, kad gaminant daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė.</p> <p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti ir stebėti kambarinių augalų, daržovių augimą. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui ir augalų panaudojimą maistui.</p> <p>Žino savo gatvės pavadinimą.</p> <p>Įvardija kelius žinomus gimto miesto objektus.</p> <p>Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.</p> <p>Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus.</p> <p>Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>
-------------------------------	---	--

2. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata: Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas: Daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį apibūdina skaičiumi, susieja skaičių su atitinkamu jo simboliu. Sudaro, palygina daiktų grupes pagal kiekį. Apibūdina daikto vietą tam tikroje daiktų eilėje. Sudaro, pratęsia įvairias sekas, randa praleistus jų narius. Skiria daiktų spalvą ir formą, dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, sieja daiktus su jų vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Pastebi laiko tėkmės požymius. Tapatina, grupuoja, klasifikuoja daiktus. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai, padėtis vienas kito atžvilgiu.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Supranta, ką reiškia <i>vienas, dar vienas, du, daug</i> . Intuityviai supranta, kad veiksmus galima pakartoti ir bando tai daryti. Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos spalvos, formos ar dydžio daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto spalva, forma, dydis, judėjimas erdvėje: <i>paimti didelį, nueiti iki, atsistoti toliau, pažiūrėti į viršų</i> ir pan.)	Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti/parodyti, kad kažko yra <i>daug</i> , ištiesia rankytes į šonus. Džiaugdamasis muša būgną, noriai ropoja tuneliu bando kartoti žodžius, garsus. Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimtos formos kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į į atskiras dėžutes. Prisimena, kas pasislėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Pradedama skaičiuoti daiktus, palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Piešdamas daiktus, neprisilaiko jų dydžių santykio.	Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daug. Pradedama suprasti, ką reiškia padalinti kelis daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę. Padalina daiktus po lygiai. Supranta, kad pridėdamas daiktus (po vieną) jų skaičius grupėje didėja, o paimant (po vieną) - mažėja. Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius pirmas, antras. Pradedama įsidėmėti pagrindines spalvas: raudoną, mėlyną, geltoną, žalią. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje - mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis - mažas, ilgas - trumpas, sunkus - lengvas, storas - plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi, skiriasi ir pan.
4-5 m. penktas žingsnis	Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėties erdvėje. Matuoja daiktus įvairiais sąlyginiais matais.	Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta? Pastebi, kaip sudaryta daiktų/elementų seka, geba pratęsti ją 1-2 daiktais/ elementais. Pratęsdamas pasikartojančių daiktų/elementų seką, nebūtinai prisilaiko tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus/elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. Įvardina daiktų eilę. Suvokia svorio, ploto, masės pastovumą. Suvokia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolinį jo žymėjimą. Atpažįsta apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus. Atrenka vienodos formos, dydžio ar spalvos daiktus. Manipuliuodamas daiktais (juos vartydamas, padėdamas šalia, uždėdamas ant, įdėdamas į, atsižvelgdamas į daikto formą, dydį, spalvą) bando konstruoti, komponuoti, grupuoti.

	<p>Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan.</p> <p>Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečių daiktų).</p>	<p>Dydžiams, dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis - mažesnis, ilgesnis - trumpesnis, storesnis - plonesnis, aukštesnis - žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.</p> <p>Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.</p> <p>Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p> <p>Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas vienos spalvos, dvispalvis. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.</p> <p>Kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.</p> <p>Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane - už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan.</p> <p>Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.</p> <p>Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja sąvokas daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem,... daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.</p>
<p>5-6 m. šeštas žingsnis</p>	<p>Geba orientuotis erdvėje, nusako erdvinę padėtį</p> <p>Grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.</p> <p>Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų</p>	<p>Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar neįvartoja. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo kūno dalimi, trečiu daiktu), tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar neįvartoja. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį medžiagos kiekį. Palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.).</p> <p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.</p> <p>Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę; žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>

	sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais.	
--	--	--

3. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata: Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas: Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	<p>Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja pavykusius veiksmus. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.</p>	<p>Atkakliai bando įdėti vieną indelį į kitą: didesnę deda į mažesnę keletą kartų pabando, padeda, vėl pabando, padeda, paima kitą, mažesnę, įdeda ir apsidžiaugia. Kelis kartus išima ir vėl įdeda mažesnę indelį į didesnę.</p> <p>Vaikas veda pedagogą prie žaisliuko - iššokančios varlytės. Rodo, kad reikia varlytę įdėti į vidų, uždengti dangtelį ir po to jį atidengti, kad varlytė iššoktų. Po daugelio bandymų pats išmoksta įdėti varlytę ir atidaryti dangtelį.</p> <p>Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaujamas pagalbos.</p>
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Savo iniciatyva pasirenka veiklą.	<p>Nuolat ką nors energingai žaidžia, veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti naujus žaislus, žaidimus, elgtis rizikingai; Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.</p>

4-5 m. penktas žingsnis	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršimo. Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.
5-6 m. šeštasis žingsnis	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.	Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.

4. TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata: Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas: Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusi veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta. Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas juos tyrinėja, išbando (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).

4-5 m. penktas žingsnis	Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai ir jų savybėmis.	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz.: ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti) Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz.: kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Pasako, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų akivaizdžius bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
5-6 m. šeštas žingsnis	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, tyrinėti	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybės išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupa, mikroskopas). Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.

5. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinių nuostatų Nusiteikia ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti; ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Pamatęs dangteliu užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. Stebi, kaip pedagogas atsuka ir užsuka buteliuko dangtelį. Paima buteliuką ir bando atsukti dangtelį. Pavykus apsidžiaugia. Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5-6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Imasi sudėtingos veiklos, bando atlikti, prašo pagalbos.	Susiduria su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.

4-5 m. penktas žingsnis	Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus, ar naujai sugalvotus veikimo būdus.
5-6 m. šeštasis žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų.	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, arba prašo suaugusiojo pagalbos. Pradedama numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando keletą kartų, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.

6. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata Domisi tuo, kas nauja, palankiai nusiteikęs naujoms veikloms.

Esminis gebėjimas: Savo iniciatyva pagal savo pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Juda norėdami paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus, juos patraukia, pastumia ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi ir mėgdžioja, klausia.	Juda spontaniškai ir turėdami tikslą, ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkę dėmesį, nors pamatę, pavyzdžiui, naują žaislą, lengvai pereina prie kitos veiklos. Mėgsta kelis kartus iš eilės pažiūrėti, išgirsti tą patį, pavyzdžiui, skaitomą pasaką, dainą ar filmuką. Pastebėję suaugusius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando aryti taip pat. Klausia „Kas čia?“ „Kur?“, paršo parodyti.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando.	Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Mėgsta kūrybiškai žaisti, siūlo žaidimų idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.
4-5 m. penktas žingsnis 5-6 m. šeštasis žingsnis	Norėdamas ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Kalba apie tai, ko norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks.	Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina, aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu... Laiko save tikru mokiniu, atradėju, drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pavyzdžiui enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Uždaviniai:

- ◆ Palaikyti ir skatinti vaiko norą bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis, turtinant ir plėtojant socialinę ir kultūrinę vaiko patirtį.
- ◆ Sudaryti sąlygas klausytis ir girdėti įvairius aplinkos garsus, sakininius pasakojimus, skaitomus grožinės bei pažintinės literatūros kūrinius.
- ◆ Sužadinti vaiko domėjimąsi knyga, poreikį skaityti, padėti jam pamilti knygą.
- ◆ Skatinti vaikų kūrybą, meninę raišką kaip savitą komunikacijos būdą.

1. SAKYBINĖ KALBA

Vertybinė nuostata: Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas: Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	<p>Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką.</p> <p>Vaikas žaidžia su gyvūnų figūrėlėmis. Sustato jas eilute ir pradeda vardinti</p> <p>Išgirdęs pravažiuojančią mašiną, imituoja išgirstus garsus</p> <p>Vaikas žaidinamas eilėraštku kartoja įsimintus žodžius ir čia pat juos imituoja judesiu.</p> <p>Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką.</p>	<p>Klausosi ir supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, reaguodamas kalba, mimika, gestais.</p> <p>Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių.</p> <p>Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus.</p> <p>Supranta su dienvakarėje susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus.</p> <p>Išklauso ir supranta elementarius vienas po kito išsakomus nurodymus.</p> <p>Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori.</p> <p>Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose.</p> <p>Kartoja, suaugusiam padedant, girdėtus trumpus kūrinėlius.</p> <p>Noriai dalyvauja pokalbiuose.</p> <p>Klausosi ir supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, reaguodamas kalba, mimika, gestais.</p> <p>Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių.</p> <p>Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas,</p>

<p>3-4 m. ketvirtas žingsnis</p>	<p>Mokosi bendrauti su bendraamžiais ir kitai žmonėmis</p> <p>Plėtoja bendravimo ryšius</p> <p>Bendraudant perteikia nuotaikas, jausmus</p> <p>Domisi knygomis, ugdo si poreikį skaityti</p>	<p>pasakojimus.</p> <p>Pratinasi išsakyti savo norus, įvardina savo veiksmus. Stebi, žiūrinėja paveikslėlius, žaislus, pasakoja apie juos. Klausinėja jų dominančių dalykų. Mokosi bendrauti su draugais. Aiškiai ir teisingai taria gimtosios kalbos garsus. Klausosi sekamų pasakų, grožinės literatūros kūrinių, bando aiškinti ir interpretuoti. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas mimika, gestais. Atpažįsta žmonių, gyvūnų kalbas, mėgdžioja.</p> <p>Pratinasi susirasti draugus. Kviečia bendrauti, žaisti kartu. Mėgdžioja vieni kitus gestais, mimika. Kartuoja suaugusiųjų, personažų, gyvūnų balsus. Žaidžia, bendrauja, atskleidžia savo emocijas, išgyvenimus.</p> <p>Pratinasi klausinėti apie daiktus, reiškinius, jų savybes. Bando apibūdinti daiktus, reiškinius draugams.</p> <p>Vaikai žaisdami aptaria, kad reikia paisyti draugų nuomonės. Siekia geranoriškumo, pagarbos, pagalbos.</p> <p>Varto ir žiūrinėja knygutes, jas „skaito“. Žiūrinėja paveikslėlius, iliustracijas, dalinasi knygutėmis su draugais. Skiria knygelės apačią ir viršų, varto knygeles, bando pasakyti, ką mato paveikslėliuose. Suvokia knygutės estetinę vertę: graži, nauja, suplyšusi. Atsineša iš namų knygelių, jas varto kartu su draugu, auklėtoja. Stebi kaip suaugusieji tvarko, klįjuoja knygeles.</p>
<p>4-5 m. penktas žingsnis</p>	<p>Pradedą suvokti kalbos vartojimo prasmę</p> <p>Mokosi bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis</p> <p>Bando plėtoti bendravimo ryšius</p> <p>Bendraudant perteikia nuotaikas, jausmus</p> <p>Geba dalintis informacija, keistis idėjomis, nuomonėmis</p> <p>Domisi knygomis, ugdo si poreikį skaityti</p>	<p>Klausosi pasakų, atpasakoja grožinės literatūros kūrinius, seka girdėtas, žinomas pasakas. Rodo iniciatyvą palaikyti dialogus, pokalbius. Žaidžia „žodžių“ žaidimus.</p> <p>Suvokia, kad kalba galima perteikti daug informacijos. Išreiškia liūdesį, džiaugsmą, pagarbą. Pasakoja, mėgdžioja, deklamuoja, tęsia draugų pradėtą pasakojimą. Kalba apie tai, ką mato, girdi, liečia, ragauja, veikia.</p> <p>Bando žaisti grupelėmis, bendrauja su mažai pažįstamais vaikais, palaiko ryšius su draugais. Pratinasi išklausti kalbančiojo iki galo, reaguoti į pašnekovą. Pratinasi savo nuomonę derinti su suaugusiais. Siekia pažiūrų bendrumo. Pasitiki suaugusiais, juos laiko pavyzdžiu.</p> <p>Žaisdamas išreiškia savo įspūdžius, patirtį, palaiko draugų iniciatyvą, pasirengimą veikti kartu. Dalinasi su bendraamžiais patirtimi. Diskutuoja įvairiais klausimais, vertina. Bando spręsti problemas, rasti pažintinius ryšius. Vertina kitų žmonių, draugų, savo elgesį, darbus.</p> <p>„Skaito“ knygeles vienas kitam. Kuria knygeles kartu su suaugusiais. Sudeda paveikslėlius iš dalių, suvokia jų prasmę. Lavina smulkiuosius rankų raumenis, piešdamas įvairias linijas.</p>

<p>5-6 m. šeštas žingsnis</p>	<p>Suvokia kalbos vartojimo prasnę</p> <p>Geba bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis</p> <p>Plėtoja bendravimo ryšius</p> <p>Bendraudant perteikia nuotaikas, jausmus</p> <p>Supranta ir gerbia kitą</p> <p>Geba dalintis informacija, keistis idėjomis, nuomonėmis</p> <p>Domisi knygomis, ugdomi poreikį skaityti</p>	<p>Seka savo kūrybos pasakas, atkuria jau girdėtas. Pasakodamas savo įspūdžius, išgyvenimus patenkina bendravimo poreikį. Aiškinasi nesuprantamų žodžių reikšmes, turtina žodyną malonybiniais, mažybiniais, giminingais žodeliais. Atpasakoja, seka liaudies ir literatūrinės pasakas, praeities ir šiuolaikinius apsakymus, padavimus, seka savo kūrybos pasakas, pasakoja istorijas, palydint pantonima; Inscenizuoja tinkamai parinktus kūrinėlius. Laikosi kalbinio bendravimo etikos, siejant tai su bendrosiomis žmogaus vertybėmis.</p> <p>Dalinasi įspūdžiais, patirtimi. Pratinasi perduoti informacinio pobūdžio tekstus. Aiškinasi, įsitikina, kad kalba gali būti reali, tikroviška, išgalvota. Įvardija kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvūnus, augalus paprastais žodžiais ir jų dariniais.</p> <p>Siekia artimiau susibičiulianti žaidimų metu, užmegzti kontaktą. Ieško tarpusavio supratimo, nuomonių bendrumo. Palaiko vienas kito norą bendrauti, domisi bendravimo santykiais.</p> <p>Suvokia kito savijautą, skatina džiaugtis. Pratinasi prie susitarimų. Reiškia savo mintis. Pastebi draugiškumą, atsako tuo pačiu.</p> <p>Tariasi dėl bendros veiklos, svarsto, aiškinasi. Pratinasi prieiti vieningos nuomonės su bendraamžiais veikloje.</p> <p>Bando spręsti problemas, ieško priežastinių ryšių. Kalbėdami vartoja vienaskaitą, daugiskaitą, vaizdingus būdvardžius. Kuria ir pasakoja trumpus siužetus. Kuria pasakas, istorijas, ritminius dvielius, ketureilius. Sugalvoja pabaigą istorijai, istorijos pradžią. Jaučia kalbos melodizingumą, skambesį, ritmą gamtos garsų pamėgdžiojimuose, žaidimuose, dainuojamojoje tautosakoje, trumpuose eilėraštukuose.</p> <p>Susipažįsta su informacinio pobūdžio knygelėmis. Žino savo mėgstamas knygas. Leidžia savo kūrybos knygeles, atpasakoja jų turinį, pasakoja pagal iliustracijas. Klausosi įrašų savo draugų, juos atpažįsta. Atkreipia dėmesį į lengviausiai suvokiamas kalbos menines priemones; jos vaizdingumą, ritmą, pakartojimus ir kt. Klausydamas kūrinių, bando pajusti rašytinės ir sakytinės kalbos stiliaus skirtingumą; suprasti samprotavimus, ginčą, komentavimą, pranešimą. Dėlioja paveikslėlius su užrašytomis raidėmis. Rašo savo, mamos, tėvelio pirmąją raidę. Rašymo pradmenų įgūdžiams naudoja netradicines priemones: molį, lenteles, kreidutes ir t.t.</p>
-------------------------------	---	--

2. RAŠYBINĖ KALBA

Vertybinių nuostatų: Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo	Dažniausiai prašo skaityti savo mėgstamą knygelę. Dažniausiai knygelę laiko kaip papuola, kartais taisyklingai. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų.
	Reaguoja į skaitomą tekstą rankų / kojų	Vaikas atsivertė knygą, palietė pirštais paveikslėlį, pasilenkė arčiau knygos, pastukseno pirštu į

	<p>judesiais, veido raiška, emocijomis. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Įvairiais rašikliais spontaniškai braukinėja, taškuoja popieriaus lape.</p>	<p>lapą su šuniuku, nusišypso. Pamatęs aplinkoje parašytas raides, nupieštus simbolius, klausia: „- Kas čia?“ Įvairiais rašikliais keverzoja</p>
3-4 m. ketvirtas žingsnis	<p>Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas „Paskaityk“ Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius Domisi skaitymu. Ima suprasti, kad skaityti visada malonu ir įdomu Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės</p>	<p>Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. „Skaito“ knygių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Supranta grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt. Geba atpažinti ir sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su realiais daiktais, juos pavadina. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus), pradeda jais manipuluoti įvairioje veikloje. Vaizduoja, kad „skaito“ knygą, kuri jam buvo skaityta. Įvairiais rašikliais keverzoja vertikalias ir horizontalias keverzones. Noriai rašinėja pieštukais, flomasteriais popieriuje, kreidelėmis ant asfalto, grindų, sienų, pagaliukais smėlyje ir pan. Vaiko keverzonėse matomos raidės: o, i, ir raidės a elementai. Domisi ne tik įvairiais rašikliais bet ir kompiuteriu.</p>
4-5 m. penktas žingsnis	<p>Supranta aplinkoje matomų spausdintų žodžių ir simbolių prasmę Kuria ir gamina rankų darbo knygeles Kopijuoja raides, paprastus žodžius</p>	<p>Domisi abėcėlės raidėmis. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuluoti įvairioje veikloje.</p>
5-6 m. šeštasis žingsnis	<p>Domisi įvairiais rašytiniais tekstais, jų iliustracijose ieško teksto pagrindimo. Pradeda skirti žodį sudarančius garsus, skiemenis. Supranta rašymo tikslus. Supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kryžiažodžiai, kalendorius, reklama, bukletas ir pan.)</p>	<p>Bando rašyti raides, pradėdami savo vardo raidėmis. Supranta nesudėtingų tekstų siužetą, klausinėja. Supranta paprastą informaciją. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus ir pan. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Kompiuteriu rašo raides, žodžius. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus.</p>

3. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinių nuostatų: Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas: Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsivardina geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksena
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Ieško nusiramimo būdų. Pradedą valdyti savo emocijas.	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Reaguoja į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Pagal galimybę suvokia taisykles, pratinasi jų laikytis Pratinasi nusiraminti ir atsipalaiduoti	Atkakliai laikosi savo norų. Kartoją veiklą, kol pasiekia numatyto rezultato. Savarankiškai ar skatinamas saugiai elgiasi namie ir grupėje, mokosi eismo taisyklių. Neišeina iš kiemo, iš žaidimų aikštelės. Pratinasi netrukdyti kitiems. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje nustatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Ramioj situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių. Nusiramina kalbėdamas kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Paklaustas pasako galimas savo ir kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.
4-5 m. penktas žingsnis	Pratinasi valdyti emocijas, jas suvokia. Pagal situaciją laikosi susitarimų ir taisyklių.	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamas ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konfliktų sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais, primenant laikosi grupėje nustatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
5-6 m. šeštas žingsnis	Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių Stengiasi suvaldyti savo emocijas	Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Ramioj situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaidintų kitų. Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės. Stengsis suvaldyti savo pyktį, įniršį. Pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus.

4. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinių nuostatų: Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas: Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	<p>Muzika Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų-trijų garsų melodijas ar daineles.</p> <p>Sokis Mėgdžioja žaidinimų judesius, spontaniškai žaidžia rankų ir kojų judesiais reaguodamas į muziką.</p> <p>Žaidinimai/vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus.</p> <p>Vizualinis menas Spontaniškai keverzoja „rankų judesių“ piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis), dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais (tirštais dažais, minkšta tešla), siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.</p>	<p>Įdėmiai klausosi muzikos bei aplinkoje girdimų garsų. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas. Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu.</p> <p>Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena kokiu nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kitu po ranka pakliuvusiu daiktu).</p> <p>Reaguodamas į muziką ar suaugusiojo judesius spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų).</p> <p>Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, grįžus – nusišypso, apkabina.</p> <p>Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis. Linksmai juokiasi.</p> <p>Suaugusiajam sekant pasakėlę vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis striksi.</p> <p>Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako</p> <p>Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).</p> <p>Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas sparčiai užpildo vieną po kito kelis popieriaus lapus. Pasižiūri linijų raizginius ir sako: “Nė au au”, “Cia py py”. Trumpai pažaidęs vėl sugrįžta sakydamas „noniu da“.</p> <p>Radęs kelių spalvų dažus tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per lašus braukia teptuku, tepa, patrina pirštais.</p> <p>Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.</p> <p>Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).</p>

<p>3-4 m. ketvirtas žingsnis</p>	<p>Muzika Susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emociškai jas suvokia (šypsosi, džiaugiasi, ploja rankom, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.).</p> <p>Šokis Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.</p> <p>Žaidimai/vaidyba Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius.</p>	<p>Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. Vienas ir kartu su kitais dainuoja dviejų-keturių garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Juda pagal muziką: žingsniuoja, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius.</p> <p>Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų-trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p>Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmiais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.</p>
<p>4-5 m. penktas žingsnis</p>	<p>Vizualinis menas Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus.</p> <p>Muzika Klauso gamtos garsų, trumpų vokalinių ir instrumentinių kūrinėlių, juos tyrinėja ir elementariai komentuoja, emociškai reaguoja į muzikos nuotaiką. Improvizuoja skanduodami, plodami, trepsėdami, stuksendami, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p> <p>Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų-keturių natūralių judesių (bėga, sukasi,</p>	<p>Brėžia įvairias linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo keverzonėse išvelgia daiktus ar įvykius. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p> <p>Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, gričiau, lėčiau).</p> <p>Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, atlikdami keletą nesudėtingų judesių: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus „kūno“, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.</p> <p>Šoka spontaniškai kurdamas trijų-keturių natūralių judesių seką.</p>

	<p>ritasi ir kt.) šokius.</p> <p>Žaidimai/vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius.</p>	<p>Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia keletą judesių, veiksmų, vaizduojančių veikėją, spontaniškai reiškia emocijas</p>
<p>5-6 m. šeštas žingsnis</p>	<p>Vizualinis menas Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, dėmes, geometrines ir laisvas formas, spalvas, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija.</p> <p>Muzika Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, „gyvos“ muzikos. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, teisingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius,riebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Emocingai klausosi įvairaus stiliaus muzikos kūrinių. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Pasako kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui.</p> <p>Šokis Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių</p>	<p>Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgiamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p> <p>Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.</p> <p>Eina ratelių, žaidžia muzikinius žaidimus, šoka lietuvių liaudies, originalios kūrybos šokius su skirtingo tempo dalimis. Savarankiškai sumažina ir padidina ratelį, šoka bėgamuoju žingsniu.</p> <p>Ritminiais, melodiniais, „gamtos“, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p> <p>Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. Improvizuoja, kuria judesius rateliui, žaidimui.</p> <p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas pakankamai tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą. Eina ratelių, šoka šokius ratu, vienoje linijoje, su įvairiais žingsniais ir elementais (šoninis, pakaitinis žingsniai, dvigubas ratelis ir kt.). Tyrinėja judesių grakštumą, plastiškumą. Šokdami džiaugiasi tarpusavio bendravimu.</p> <p>Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2-3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir „orkestre“, seka „dirigento“ judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinių.</p> <p>Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.</p> <p>Šoka improvizuotai kurdamas penkių-šešių natūralių judesių seką reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p>

<p>(paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių-šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.</p> <p>Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtodamas vyksmą, dialogus, monologus, keisdamas balso intonacijas.</p> <p>Vizualinis menas Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.</p>	<p>Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių-aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai) elementus.</p> <p>Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudomas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3-4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.</p> <p>Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p> <p>Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p> <p>Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).</p> <p>Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafinais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kuria bendrus dailės darbus.</p> <p>Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja mišriomis dailės technikomis, skaitmeninėmis technologijomis (skaitmeninio piešimo programos, fotografija).</p>
--	--

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Uždaviniai:

- ◆ Sudaryti saugią ir sveiką žaidimo ir judėjimo aplinką.
- ◆ Skatinti pažinti savo kūną, jo sandarą, augimą ir vystymąsi, kūno dalių paskirtį ir funkcijas.
- ◆ Suteikti elementarių žinių apie kūno priežiūrą, sveikos gyvensenos poreikius.
- ◆ Tenkinti vaiko judėjimo poreikį, skatinti įvaldyti vis naujus judėjimo būdus, palaikyti fizinį aktyvumą, judėjimo svarbos suvokimą.
- ◆ Padėti susiformuoti teisingus mitybos įgūdžius ir įpročius.

1. KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata: Noriai ugdomi sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas: Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprastai padeda žaislą į nurodytą vietą.	Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš puoduko. Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo tualetu duris, atsineša puoduką, ir „savais“ išsireiškimais pasako. Kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos rengiamas. Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jį nuplaus ar nušluostys. Padedamas pučia nosį į nosinę. Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškutį, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Pratinasi laikytis asmens higienos įgūdžių, pradeda ugdytis sveikos gyvensenos įpročius.	Padedant auklėtojui, mokosi higienos įgūdžių: plautis rankas, naudotis nosine ir t.t. Mokosi kosint prisidengti burną, čiaudinti – nosį. Valgo ir geria savarankiškai. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando prausti, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną kitą daiktą į vietą.

	<p>Pagal galimybę suvokia ir rūpinasi savo bei kitų žmonių sveikata.</p> <p>Susipažįsta su mitybos poveikiu žmogaus sveikatai.</p> <p>Susipažįsta ir pamažu įsijungia ir dalyvauja sveikatingumo valandėlėse.</p>	<p>Savarankiškai ar skatinamas saugiai elgiasi namie ir grupėje, mokosi eismo taisyklių. Neišeina iš kiemo, iš žaidimų aikštelės. Pratinasi netrukdyti kitiems.</p> <p>Aiškinasi, kad daržoves ir vaisius naudingiau valgyti nei saldumynus, pratinasi valgyti sveiką maistą. Mokosi kultūringo elgesio prie stalo, pratinasi naudotis stalo įrankiais. Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą.</p> <p>Atlieka grūdinimosi, mankštos, kvėpavimo, taisyklingos laikysenos pratimus. Praktiškai išbando žinomus ligų profilaktikos būdus: skalauja burną, mokosi prižiūrėti dantukus, geria arbatėles, laižo medų. Sveikatingumo valandėles sieja su žaidybiniais elementais, saviraiška.</p>
<p>4-5 m. penktas žingsnis</p>	<p>Pratinasi savarankiškai laikytis asmens higienos įgūdžių, ugdomi sveikos gyvensenos įpročius</p> <p>Pagal galimybę suvokia ir rūpinasi savo bei kitų žmonių sveikata.</p> <p>Bando suvokti mitybos poveikį žmogaus sveikatai</p> <p>Įsitraukia ir aktyviai dalyvauja sveikatingumo valandėlėse</p>	<p>Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p> <p>Pastebi netvarką aprangoje, išvaizdoje, naudojasi veidrodžiu, šukomis. Sužino ir aiškinasi asmens higienos taisykles. Pratinasi laikytis sveikos gyvensenos įgūdžių.</p> <p>Bando atsispirti nepažįstamo vyresnio vaiko ar suaugusio pasiūlymams kur nors eiti. Pratinasi atsipalaiduoti, pašūkaudamas išlieti emocijas. Ugdomi savisaugos įpročius, geba papasakoti apie būdus kaip jų išvengti. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p> <p>Sužino apie daržovių ir vaisių naudą sveikatai. Aiškinasi pagrindinius sveikos mitybos principus, laikosi valgymo kultūros. Skirsto, grupuoja maisto produktus pagal jų reikšmingumą, vengia valgyti saldumynų.</p> <p>Diskutuoja apie veiksnius galinčius pakenkti sveikatai. Žino ir atlieka mankštos, kvėpavimo, taisyklingos laikysenos pratimus. Kalba apie gydomųjų augalų galias, jų poveikį. Kuria siužetus kvėpavimo pratimams atlikti, įtraukia pasakų personažus. Susipažįsta su aero-fito kvapų terapija.</p>

<p>5-6 metai šeštas žingsnis</p>	<p>Geba savarankiškai laikytis asmens higienos įgūdžių, ugdomi sveikos gyvensenos įpročiai.</p> <p>Suvokia ir rūpinasi savo bei kitų žmonių sveikata</p> <p>Geba suvokti mitybos poveikį žmogaus sveikatai</p> <p>Suvokia sveikatingumo valandėlių naudą, jose aktyviai dalyvauja.</p>	<p>Aiškinasi koks švaros, tvarkos ryšys sveikatai. Įvardina visas higienos priemones, sužino apie jų paskirtį. Įgyja asmens higienos įgūdžius.</p> <p>Supranta, kad jaučiasi blogai, apie tai pasako. Pratinasi savarankiškai naudotis elektros prietaisais tėvams esant namuose. Mokosi savarankiškai saugiai žaisti įvairius žaidimus, prisiimti atsakomybę už kai kuriuos savo veiksmus. Diskutuoja apie veiksmus, galinčius pakenkti sveikatai. Stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Savarankiškai ir priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių, žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus.</p> <p>Kalba apie organizmui naudingus maisto produktus, aptaria maisto gaminimo higieną. Mokosi stalo serviravimo, pratinasi mandagiai bendrauti prie stalo. Mokosi naudotis stalo įrankiais, jais saugiai elgtis.</p> <p>Aiškinasi apie aero-fito kvapų terapijos poveikį savijautai, bando pajauti, įsitikinti. Įgyja poreikį atlikti mankštą, kvėpavimo pratimus, taikyti kitus profilaktinius būdus. Aktyviai dalyvauja organizuojamuose sveikatos projektuose, akcijose, kituose renginiuose. Siekia bendros veiklos su tėveliais.</p>
--	--	--

2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata: Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas: Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių - rankų koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia.</p> <p>Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda, spiria kamuolį.</p>	<p>Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais.</p> <p>Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės.</p> <p>Vaikas sustato 4 – 6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.</p>
3-4 m. ketvirtas žingsnis	<p>Domisi savo kūnu, plečia suvokimą apie kūno dalis.</p> <p>Atlieka veiksmus, lavinančius smulkiąją motoriką</p> <p>Jaučia ir valdo kūną aktyviai judėdamas, žaisdamas</p>	<p>Tyrinėja savo kūno dalis, aiškinasi kurios kūno dalys juda, sužino jų pavadinimus. Susipažįsta su savo kūnu, pratinasi jį valdyti. Suvokia savo fizinę būklę ir kūno poreikius.</p> <p>Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p> <p>Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja).</p> <p>Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispidamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštėjimo. Mina ir vairuoja triratuką. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį.</p>

<p>4-5 m. penktas žingsnis</p>	<p>Domisi savo kūnu, plečia suvokimą apie kūno dalis. Jaučia ir valdo kūną aktyviai judėdamas, žaisdamas</p> <p>Lavėja smulkioji motorika.</p>	<p>Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja. Tyrinėja kūno dalių judesius, jų derinius, koordinaciją. Pajaučia savo kūno fizinę jėgą ir stiprumą. Suvokia savo fizinės būklės pokyčius ir kūno poreikių tenkinimą. Žaidžia aktyvius, judrius žaidimus, tenkina organizmo judesių poreikį. Ugdomi poreikį mankštintis, sportuoti, lavina atskirų kūno dalių koordinaciją. Veikdamas greta kito, įpranta jausti šalia esantį draugą, asmeninės ir bendros erdvės ribas. Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojom vietoje, judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai, tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka. Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda. Mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>
<p>5-6 m. Šeštas žingsnis</p>	<p>Domisi savo kūnu, plečia suvokimą apie kūno dalis.</p> <p>Atlieka veiksmus, lavinančius smulkiąją motoriką</p> <p>Jaučia ir valdo kūną aktyviai judėdamas, žaisdamas</p>	<p>Lygina žmones pagal išvaizdą, ūgį, svorį, jėgą. Aiškinasi, kad žmonės skiriasi fizine ištvirme, greitumu. Apibūdina panašumus ir skirtumus.</p> <p>Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsegs sagas). Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau.</p> <p>Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis derindamas veiksmus. Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis. Laikosi judrios veiklos taisyklių, susitarimų. Judėdamas įvairiomis kryptimis, atlikdamas fizinius pratimus, žaisdamas suvokia saugų atstumą. Pratinasi pajusti savo kūno svorį, skriejimo greitį ir judėjimo inerciją. Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojom vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėgioja pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Važiuoja dviračiu.</p>

3. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinių nuostatų: Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas: Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsivardinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Trumpam atitraukęs dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių	Priėjus bendraamžiui trumpai žvilgteli į jį ir toliau dėlioja bokštelį. Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verksti. Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgiamą minkštą žaislą.
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Pagal galimybę suvokia taisykles, pratinasi jų laikytis	Atkakliai laikosi savo norų. Kartoja veiklą, kol pasiekia numatyto rezultato. Savarankiškai ar skatinamas saugiai elgiasi namie ir grupėje, mokosi eismo taisyklių. Neišeina iš kiemo, iš žaidimų aikštelės. Pratinasi netrukdyti kitiems. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje nustatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.
4-5 m. penktas žingsnis	Pratinasi nusiraminti ir atsipalaiduoti	Ramioj situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių. Nusiramina kalbėdamas kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Paklaustas pasako galimas savo ir kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.

<p>5-6 m. Šeštas žingsnis</p>	<p>Pradedama valdyti emocijas, jas suvokia</p> <p>Pagal situaciją laikosi susitarimų ir taisyklių.</p> <p>Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių</p> <p>Stengiasi suvaldyti savo emocijas</p>	<p>Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamas ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konfliktų sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.</p> <p>Retkarčiais, primenamas laikosi grupėje nustatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus.</p> <p>Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Ramioj situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų.</p> <p>Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės. Stengsis suvaldyti savo pyktį, įniršį. Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus.</p>
-----------------------------------	---	--

MENINĖ KOMPETENCIJA

Uždaviniai:

- ◆ Padėti vaikams atrasti meninės raiškos būdus, padedančius pažinti pasaulį, dalintis patirtimi.
- ◆ Suteikti galimybę eksperimentuoti su įvairiomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, padėti atskleisti dailės įgūdžių pradmenis.
- ◆ Skatinti vaikų kūrybos savitumą, autentiškumą.
- ◆ Padėti išgyventi kūrybos jausmą.
- ◆ Lavinti vaikų muzikinius gabumus, muzikos atlikimo (dainavimo, ritmikos, grojimo).

1. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata: Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas: Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	<p>Muzika Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų-trijų garsų melodijas ar daineles. Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu.</p> <p>Šokis Mėgdžioja žaidinimų judesius, spontaniškai žaidžia rankų ir kojų judesiais reaguodamas į muziką.</p> <p>Žaidinimai/vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus</p>	<p>Įdėmiai klausosi muzikos bei aplinkoje girdimų garsų. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos “Virė virė košę“, „Į Šakius“, G. Vanagaitės „Du ožiukai“ ir kt.). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius (pvz. „katytė“, „pelytė“, „pyragėlis“)</p> <p>Vaikas balsu imituoja savo aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.).</p> <p>Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena kokiu nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kitu po ranka pakliuvusiu daiktu).</p> <p>Reaguodamas į muziką ar suaugusiojo judesius spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų).</p> <p>Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, grįžus – nusišypso, apkabina.</p> <p>Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis. Linksmi juokiasi.</p>

	<p>bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).</p> <p>Vizualinis menas</p> <p>Spontaniškai keverzoja „rankų judesių“ piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis), dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais (tirštais dažais, minkšta tešla), siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.</p> <p>Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemonės intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).</p>	<p>Suaugusiajam sekant pasakėlę vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis striksi. Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, pak</p> <p>Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas sparčiai užpildo vieną po kito kelis popieriaus lapus Pasižiūri linijų raizginius ir sako: “Nė au au”, “Cia py py”. Trumpai pažaidęs vėl sugrįžta sakydamas „noniu da“.</p> <p>Radęs kelių spalvų dažus tai į vieną tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per lašus braukia teptuku, tepa, patrina pirštais.</p> <p>Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.</p>
<p>3-4 m. ketvirtas žingsnis</p>	<p>Muzika</p> <p>Susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emociškai jas suvokia (šypsosi, džiaugiasi, ploja rankom, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.).</p> <p>Šokis</p> <p>Mėgdžioja žaidimų, gyvūnų, augalų judesius.</p> <p>Žaidimai/vaidyba</p> <p>Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius.</p> <p>Vizualinis menas</p> <p>Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis.</p> <p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir</p>	<p>Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais.</p> <p>Vienas ir kartu su kitais dainuoja dviejų-keturių garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.</p> <p>Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.</p> <p>Juda pagal muziką: žingsniuoja, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius.</p> <p>Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.</p> <p>Šoka spontaniškai kurdamas dviejų-trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p>Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaimė kilusias emocijas.</p> <p>Brėžia įvairias linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors paveikduoti (mama, mašiną). Savo keverzonėse išvelgia daiktus ar įvykius.</p> <p>Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>

<p>4-5 m. penktas žingsnis</p>	<p>priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus.</p> <p>Muzika Klauso gamtos garsų, trumpų vokalių ir instrumentinių kūrybų, juos tyrinėja ir elementariai komentuoja, emociškai reaguoja į muzikos nuotaiką. Improvizuoja skanduodami, plodami, trepsėdami, stuksendami, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p> <p>Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų-keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.</p> <p>Žaidimai/vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius.</p> <p>Vizualinis menas Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, dėmes, geometrines ir laisvas formas, spalvas, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija.</p>	<p>Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, gričiau, lėčiau).</p> <p>Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, atlikdami keletą nesudėtingų judesių: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus „kūno“, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.</p> <p>Šoka spontaniškai kurdamas trijų-keturių natūralių judesių seką.</p> <p>Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia keletą judesių, veiksmų, vaizduojančių veikėją, spontaniškai reiškia emocijas</p> <p>Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgiamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>
<p>5-6 metai šeštasis žingsnis</p>	<p>Muzika Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, „gyvos“ muzikos. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbanda balso skambesį,</p>	<p>Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrybinius. Eina ratelių, žaidžia muzikinius žaidimus, šoka lietuvių liaudies, originalios kūrybos šokius su skirtingo tempo dalimis. Savarankiškai sumažina ir padidina ratelį, šoka bėgamuoju žingsniu. Ritminiais, melodiniais, „gamtos“, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria</p>

išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, teisingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti.

Emocingai klausosi įvairaus stiliaus muzikos kūrinų. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Pasako kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.

Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui.

Šokis

Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių-šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.

Vaidyba

Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtodamas vyksmą, dialogus, monologus, keisdamas balso intonacijas.

Vizualinis menas

Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.

dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.

Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. Improvizuoja, kuria judesius rateliui, žaidimui.

Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas pakankamai tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą. Eina ratelių, šoka šokius ratu, vienoje linijoje, su įvairiais žingsniais ir elementais (šoninis, pakaitinis žingsniai, dvigubas ratelis ir kt.). Tyrinėja judesių grakštumą, plastiškumą. Šokdami džiaugiasi tarpusavio bendravimu.

Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2-3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir „orkestre“, seka „dirigento“ judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.

Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.

Šoka improvizuotai kurdamas penkių-šešių natūralių judesių seką reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).

Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.

Šoka improvizuotai kurdamas septynių-aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai) elementus.

Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudomas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3-4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.

Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.

Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.

Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).

		<p>Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kuria bendrus dailės darbus.</p> <p>Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja mišriomis dailės technikomis, skaitmeninėmis technologijomis (skaitmeninio piešimo programos, fotografija).</p>
--	--	---

2. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybė nuostata: Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas: Jaučia, suvokia ir apibūdina elementarius muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno ypatumus, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais, pastebėjimais vertinimais.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	<p>Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos - džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė liūdna – nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta.</p> <p>Stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja jei patinka, suirzta, jei nuobodu.</p> <p>Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, kaip striksi kiškutis, klausosi, kaip gąsdindamas vilkas sako „ū-ū-ū“. Pats mėgdžioja veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu, išraiškingu savo paties intonavimu, veikimu.</p> <p>Stebi tapantį suaugusįjį, klausosi jo sakomų žodžių: „tap, tap, tap“, „bėga, bėga, bėga“, „strikt, strikt“. Pats ima mėgdžioti tapymo veiksmus. Sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi bei bando dar ir dar.</p> <p>Džiūgauja, krykštuoja matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiuotinėti, nuskinti.</p>
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti.	<p>Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus.</p> <p>Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, džiaugdama savo puošnia apranga.</p> <p>Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.</p> <p>Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelėlių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales</p> <p>Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydami ir stebėdami skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.</p> <p>Paklaustas pasako savo nuomonę kuris muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis, drabužis, žaislas gražesnis. Reaguoja į kitų vertinimus.</p>

4-5 m. penktas žingsnis	Mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla.	Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbeliu, ką vaizduoja savo kūrinuose. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
5-6 m. Šeštas žingsnis	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba.	Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą mintį, kodėl gražu.

3. KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata: Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas: Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Metai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
1,5-3 m. 2-3 žingsnis	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus ir taiko juos daiktų tyrinėjimui	Nori tyrinėti ir išbandyti naują patirtį pažįstamoje aplinkoje. Tyrinėja visus daiktus patekusius į jo rankas. Reaguoja judesiais, veido ir kūno išraiškomis į naujus vaizdus, garsus, objektus. Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas žaislų

		<p>viduje juos išardydamas. Bando „nustatyti“ naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais, liسدamas, „skanaudamas“, apžiūrinėdamas, mesdamas. Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. Emocingai reaguoja i naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta).</p>
3-4 m. ketvirtas žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje.	<p>Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas.</p>
4-5 m. penktas žingsnis 5-6 m. šeštas žingsnis	<p>Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti.</p>	<p>Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu. Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.</p>

GABIŲ VAIKŲ PASIEKIMŲ UGDYMO GAIRĖS

SRITIS	VAIKO GEBĖJIMAI
7-as žingsnis	
1. SAVIVOKA IR SAVIGARBA	Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam.
2. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. Atpažįsta ir įvardina ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. Atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliiepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus). Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinus emocijų ir jausmų išreiškimo būdus. Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas įvairiose situacijose.
3. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ	Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai. Bando paskirstyti dėmesį į dvi veiklas (klauso ir piešia). Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir stengiasi jų laikytis. Atsiranda savitvardos, savitvarkos pradmenys. Susijaudinęs, išsigandęs, pasimetęs bando nusiraminti, ieškoti pagalbos.
4. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS	Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
5. SANTYKIAI SU BENDRAMŽIAIS	Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, supranta kitų norus, derina veiksmus). Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.
6. MOKĖJIMAS MOKYTIS	Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. Kalba apie tai, kad sužinoti apie žmones daiktus, gamtą ir daug ko išmokti galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.

7. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS	Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiais. Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
8. KŪRYBIŠKUMAS	Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. Išvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.
9. PROBLEMŲ SPRENDIMAS	Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariai su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.
10. TYRINĖJIMAS	Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. Suaugusiojo padedami numato, ką reikės atlikti, pasirenka priemones, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdami susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones, ką dar norėtų sužinoti. Suaugusiojo padedami atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). Stebėdami ar atlikdami bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant. Projektuoja, modeliuoja. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t.t.), buityje, gatvėje. Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuteris, mobilusis telefonas, fotoaparatas ir kt.) Po tyrinėjimo, aptaria rezultatus ir kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Tyrinėja susidomėję, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja.
11. APLINKOS PAŽINIMAS	Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose - žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.) Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. Nurodo keletą gyvūnų, kurie minta tik augalais ir keletą – kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. Atpažįsta po keletą miško ir vandens augalų bei gyvūnų, valgomųjų grybų. Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. Nusako, iš ko ir kaip pagaminama duona, pieno produktai. Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi, kodėl; pateikia tirpstančių ir netirpstančių medžiagų, vandenyje skęstančių ir neskęstančių daiktų pavyzdžių. Domisi gamtos reiškiniais ir jų paaiškinimu

	<p>(rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo skiriasi planetos nuo žvaigždžių. Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, pasakoja, kaip prie to prisideda. Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms dirbantiems įvairius darbus. Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie keletą iš jų trumpai papasakoti. Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. Bando prisiiinti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti mokyklos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.</p>
<p>12. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS</p>	<p>Pradedą suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susidedą iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradedą suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. Vis geriau tam tikra tvarka išdėlioja daugiau daiktų į vieną eilę (pvz., pagal didumą, pagal spalvos intensyvumą). Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja didesnius surenkamus paveikslėlius; stato iš smulkesnių detalių. Pastebi figūrų savybes, bando samprotauti apie jas. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradedą suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kelioms klasėms. Vaizduodamas ar rikiuodamas daiktus, pradeda atsižvelgti į jų dydį (pvz., piešdamas daiktus, juos išrikiuoja palei lapo kraštą nuo mažiausio iki didžiausio). Pradedą suprasti, kada vartojamos priešingas reikšmės turinčios sąvokos: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako „aš esu didelis, o kačiukas mažas“, bet „aš esu mažas, o namas didelis“). Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., laukujos durys, sodas). Žaisdami naudojasi vis didesne erdve.</p>
<p>13. SAKY TINĖ KALBA</p>	<p>Klausymas. Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, jumorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. Išgirsta ir įvardija skirtumus tarp literatūriškai ir tarmiškai tariamų garsų, skaitomų žodžių. Išklauso ir supranta 3-4 dalių verbalinę instrukciją, nurodymus. Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. Seka ir suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams.</p> <p>Kalbėjimas. Kalba, pasakoja apie patirtą (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. Kalbasi apie spausdinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt. apibūdina, aiškina. Pagal taisykles kalbasi telefonu. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. Girdėtų kūrinų kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erziniuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai išsireiškimus. Žaidžia kalba: rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.</p>
<p>14. RAŠY TINĖ KALBA</p>	<p>Skaitymas. Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.) Supranta knygos ar kito informacijos</p>

	<p>šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftu parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.).</p> <p>Rašymas. Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbėliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.</p>
15. FIZINIS AKTYVUMAS	<p>Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir kojų judesius (šoka per virvutę, „klases“). Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Mėta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.</p>
16. KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	<p>Valgo tvarkingai, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai, tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje.</p>
17. ESTETINIS SUVOKIMAS	<p>Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdieninėje veikloje. Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pastebi, kas gražu ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.</p>
18. MENINĖ RAIŠKA	<p>Muzika Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Pasako kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a capella ir su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. Improvizuoja, šoka, eina ratelių pagal skirtingą muzikos charakterį, muzikos tempą, muzikines frazes, šokio dalių kaitą. Savarankiškai pradeda šokti po muzikinės įžangos. Smagiai, lengvai, išraiškingai šoka su priemonėmis ir be jų, gerai orientuojasi erdvėje, tyrinėja savo ir draugų judesių plastiškumą. Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja gamtos daiktais, savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko</p>

instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. Kuria ritmus ir melodijas dainoms, judesius rateliams, šokiams, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą.

Šokis

Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. Kuria natūralių judesių trumpą šoki, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją).

Vaidyba

Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles.

Vizualinis menas

Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitų.

Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamiesi skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Amžius	Ženkilai	Siūlome/ taisome
1,5 metų vaikas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Savarankiškai nevaikšto 2. Prasmingai nežaidžia, tik manipuliuoja daiktais, deda juos į burną 3. Nesiglaudžia, nebučiuoja mamos ar kitų artimųjų 4. Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių 5. Neparodo įprastų daiktų paveikslėlių knygoje, kai kas nors juos įvardija 6. Kalbinamas nesišypso suaugusiems 7. Blogai girdi ar mato 	
2 metų vaikas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių 2. Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių 3. Nėvykdo vienos pakopos nurodymų 4. Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą 5. Nekalba bent vieno žodžio sakiniais 6. Nežaidžia jokių vaizduotės žaidimų 7. Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu mama) 8. Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas 9. Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi 10. Blogai girdi ar mato 	
3 metų vaikas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dažnai griūva ir/ar sunkiai lipa laiptais 2. Nerangiai manipuliuoja smulkiais daiktais 3. Nesupranta paprastų nurodymų, pvz. „Padėk batukus į vietą“ 4. Kalbėdamas nevaratoja 2 – 3 žodžių sakinių, pvz. „Noriu 	

	<p>pieno“, „Ar ateis senelis?“</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Nesidomi kitais vaikais 6. Nedalyvauja vaizduotės žaidimuose 7. Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko 8. Vis dar šlapinasi į kelnytes 9. Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo 10. Blogai girdi ar mato 	
4 metų vaikas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. 2. Sunkiai vykdo žodinius nurodymus 3. Kalba gramatiškai netaisyklingais sakiniais 4. Kalba neaiški ir ją sunku suprasti 5. Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvų elgesį 6. Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai šie nori išeiti 7. Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas 8. Žaisdamas grupiniame žaidime, nesilaiko taisyklių, vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems 9. Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų) 10. Negeba įvykdyti dviejų pakopų nurodymo (prašau paimti puoduką ir pastatyti ant stalo) 11. Nesudeda paveikslėlio iš 2 dalių 12. Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį 13. Blogai girdi ar mato 	
5 metų vaikas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Juda nerangiai 2. Nerangiai naudojasi pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais 3. Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai 4. Pernelyg drovus, baugštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos) 5. Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų 6. Lyginant su kitais vaikais, lengvai išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį 	

	<ol style="list-style-type: none"> 7. Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų neprisijungia 8. Negali susieti paprastų įvykių 9. Nekalba sudėtiniais sakiniais 10. Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškios tarties ar neteisingos gramatinės struktūros 11. Sunkiai supranta ir įsimena sąvokas 12. Visai nevartoja apibendrinančių žodžių (žaislai, gyvūnai, maistas) 13. Neatsako į klausimą „kodėl?“ apie nesudėtingus įvykius 14. Nesudeda paveikslėlio iš 3 – 4 dalių 15. Blogai mato ar girdi 	
6 metų vaikas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sunkiai eina ištisine linija 2. Nelipa laiptais 3. Paklaustas nepasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna) 4. Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų („...taip kaip tėvelis“, „...taip kaip mamytė“) 5. Nesuranda sau užsiėmimų 6. Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją praeidamas, nesisaugo atvažiuojančio transporto) 7. Neskiria savo dešinės ir kairės pusės, nors to buvo mokomas 8. Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį 9. Nepasako savaitės dienų 10. Nenusako paprastų veiksmų sekos 11. Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis) 12. Negeba papasakoti paprastų kasdienių įvykių 13. Blogai girdi ar mato 	

IX. PROJEKTINIO UGDYMO METODO IR PRIEMONIŲ TAIKYMAS

Programos turinys orientuotas į ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikų galimybes ir jų augimą. Ikimokyklinio ugdymo programos turinį atspindi projektai, kuriais siekiame ugdyti socialinę, sveikatos saugojimo, komunikavimo, pažinimo ir meninę kompetencijas. Visos šios kompetencijos glaudžiai siejamos ir integruojamos.

9.1. Projektai grindžiami nuoseklumo ir prieinamumo principu, nuo vaikai artimos (šeimos, namų, aplinkos, gimtosios vietovės, gamtos) prie tolimesnės aplinkos ir reiškinių. Toks projektinis ugdymo turinio modeliavimas padeda užtikrinti ugdymo integralumą.

9.2. Projektų metodas suteikia ugdymo turiniui lankstumo, nes pedagogas turi kūrybinę laisvę jį modeliuoti, keisti, pritaikyti atskiram vaikui ar visai grupei. Ypač daug dėmesio skiriama spontaniškai vaikų veiklai ir aktyvumui.

9.3. Projektų metodo elementai (stebėjimas, analizė, apmąstymai) leidžia pažinti vaiką, t.y. jo gebėjimus, patirtį, asmenines savybes, interesus, patirties kaupimo būdus. Nuolatinė refleksija ir analizė padeda vertinti vaiko pasiekimus ir numatyti ugdymo(si) perspektyvą;

9.4. Projektų metodas įgalina plačiau taikyti praktinio darbo tyrimo metodus; stebėjimą, interviu, vaizdo įrašus, konkrečių atvejų ar situacijų aprašymus, pokalbį ir kt. tai skatina pedagogą kritiškai vertinti savo nuostatas, skirtingus požiūrius, labiau suvokti raidos vystymosi dėsningumus ir šiuolaikinio vaiko ugdymo(si) poreikius.

9.5. Projektų metodo dėka ugdymo procesas tampa dinamiškesnis ir žaismingesnis, o tai skatina aktyvesnį šeimos dalyvavimą. Tėvų suinteresuotumas ir idėjos plečia ir pajvairina ugdymo turinį formomis ir padeda rasti naujų turinio įgyvendinimo priemonių.

9.5. Projektai gali būti numatomi, keičiami, atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius ir tėvų (globėjų/rūpintojų) lūkesčius. Pedagogai, pasirinkdami vieną iš projektų, išsikels bendrą tikslą ir numatys laukiamus rezultatus. Tai skatins pedagogą nuolat stebėti, analizuoti vykstantį procesą. Tikslai vėliau bus detalizuojami savaitės planuose. Projekto trukmė neapibrėžiama. Įgyvendinus projektą, bus atliekama analizė laukiamų rezultatų aspektu ir vykusio proceso apibendrinimu.

X. PROJEKTAI IR SIŪLOMOS TEMOS

<p style="text-align: center;">RUGSĖJIS</p> <p style="text-align: center;">Projektas „Čia smagu ir gera“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none">• Aš ir mano draugai.• Mano grupė, mano artimiausia aplinka.• Mokausi bendrauti ir bendradarbiauti.• Grupės taisyklės.• Mandagumo gerumo savaitė.	<p style="text-align: center;">SPALIS</p> <p style="text-align: center;">Projektas „Sveikata-džiaugsmas ir rūpestis“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none">• Augsiu sveikas ir stiprus.• Sveikatos piramidė.• Aš saugus, kai žinau.• Mano grupės judrieji žaidimai.• Spalvota Rudenėlio savaitė	<p style="text-align: center;">LAPKRITIS</p> <p style="text-align: center;">Projektas „Noriu žaisti, sportuoti, svajoti, pažinti...“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none">• Viskas žaidimas ir ne žaidimas.• Protingi daiktai.• Rudenėlio dovanos - mažiesiems menininkams.• Mano svajonių pasaulis.• Talentų šventė.
<p style="text-align: center;">GRUODIS</p> <p style="text-align: center;">Projektas „Keliam į pasakų šalį“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none">• Atverkim širdes didžiam stebuklui.• Žaidžiame teatrą.• Sustojus prie Advento slenksčio.• Kur tu Kalėdų seneli.• Metų karuselė.	<p style="text-align: center;">SAUSIS</p> <p style="text-align: center;">Projektas „Žiemos linksmybės ir rūpesčiai“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kur pažvelgsi visur balta.• Šaltuko išdaigos.• Globoju paukšteliu, žvėrelius.• Menu mįslę keturgyslę.• Linksmieji žiemos žaidimai.	<p style="text-align: center;">VASARIS</p> <p style="text-align: center;">Projektas „Aš Lietuvos pilietis“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none">• Keliam po Lietuvą.• Mano gimtoji kalba.• Žymiausi Lietuvos žmonės.• Ką pasakoja proseneliai.• Lietuva-krepšinio šalis.

KOVAS	BALANDIS	GEGUŽĖ
<p>Projektas „Stebuklingas jausmų pasaulis“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jausmus išreiškiu kitaip. • Šokim, šokim šokimėlį. • Nuotaikų kaita muzikos garsų karalystėje. • Noriu pažinti, tyrinėti, atrasti. • Tikra ar išgalvota. 	<p>Projektas „Gamta visų namai“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saugai gamtą, saugai save. • Gamta nubudo-Velykos atėjo. • Sodiname –auginame. • Gegutė kukuoja- metelius skaičiuoja. • Rūšiuoju: žalia, mėlyna, geltona. 	<p>Projektas „Sužaliavo, sužydėjo viskas čia aplink“</p> <p>Siūlomos temos projekto įgyvendinimui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tu mane sušildai, tu mane glaudi. • Dangaus karalystė. • Aš pažįstu žolinėlius, pievos gėles. • Gyvūneliai metų karuselėj. • Vaikystės spindulėlis.

XI. UGDYMOS(SI) PASIEKIMAI IR VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas, apibendrinimas, padedantis pedagogams analizuoti ugdymo instituciją lankančio vaiko pasiekimų kaitą.

11.1. Auklėtoja nuolat stebi ir fiksuoja vaikų veiklą ar elgesį. Vaikų stebėjimas numatomas savaitiniuose ugdymo planuose. Vaiko pasiekimai įvertinami du kartus per mokslo metus: rugsėjo mėnesį daromas pirminis vertinimas, gegužės mėnesį – baigiamasis vertinimas (apibendrinant pokyčius, įvykusius per mokslo metus). Prireikus atliekami tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai. Vertinimas turi būti atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotą ugdytis bei įveikti kliūtis.

11.2. Ugdymo pasiekimų vertinimo vykdytojai ir dalyviai: vaikai, tėvai, pedagogai. Svarbiu pažangos vertinimo proceso dalyviu yra pats vaikas: jis analizuoja savo darbus, pastebi pasiekimus ir trūkumus, numato ko jam reikės ateityje. Apie vaikų pasiekimų vertinimą informuojami tėvai asmeniškai, laikantis konfidencialumo.

11.3. Vaiko pasiekimai vertinami vadovaujantis šiais vertinimo kriterijais:

11.4. Ugdymo(si) pasiekimų vertinimas yra visuminis. Jis vyksta nuolat, kad vaikas kiekvieną kartą neliktų nepastebėtas, o tėvai gautų aiškią ir savalaikę informaciją apie vaiką. Vaikas vertinamas ir pagal atskirų ugdymo sričių pasiekimus, atsižvelgiant į penkias kompetencijas: pažinimo, socialinę, komunikavimo, meninę ir sveikatos. Vaiko fizinis (ūgio, svorio) išsivystymas įvertinamas kasmet, mokslo metų pradžioje ir pabaigoje, kad būtų galima tinkamai planuoti, koreguoti mokslo metų veiklą.

11.5. Vertinant atsižvelgiama ne į vaiko nesėkmės, o jo daromą pažangą. Vertinant vaiko pasiekimus laikomasi vertinimo ir jų pateikimo etikos. Vaiko pasiekimai pateikiami stebint, žymint pastabas ar duomenis grupės knygoje bei vaiko aplanke, kaupiant analizuojant tėvų užpildytas anketas.

11.6. Vertinimo medžiaga dokumentuojama vaiko pasiekimų aplanke. Jame kaupiami vaiko dailės ir kiti darbeliai, sukurtos knygelės, žodinė kūryba, įvairios veiklos stebėjimų užrašai, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymo perspektyvą. Vaiko vertinimo duomenys neviešinami, garantuojamas jų saugumas. Su individualia vaiko pažanga ir pasiekimais tėvai supažindinama bendraujant asmeniškai, laikantis etikos reikalavimų ir konfidencialumo.

11.7. Informacija apie vertinimą kaupiama ir analizuojama. Ji reikalinga ugdymo tęstinumui įstaigoje ir šeimoje garantuoti, vaiko raidai prognozuoti bei vystymosi netolygumams pašalinti.

MAŽEIKIŲ LOPŠELIS - DARŽELIS "BURATINAS"

GRUPĖS VAIKŲ PASIEKIMŲ ĮSIVERTINIMAS

Data _____

Data _____

Eil. Nr.	Žingsniai Vaikų vardai	Amžius	SOCIALINĖ KOMPETENCIJA						PAŽINIMO KOMPETENCIJA						KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA				SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA			MENINĖ KOMPETENCIJA						
			savivoka ir savigarba	emocijų suvokimas ir raiška	savireguliacija ir savikontrolė	santykiai su suaugusiais	santykiai su bendraamžiais	iniciatyvumas	problemų sprendimas	mokėjimas mokytis	iniciatyvumas ir atkalumas	problemų sprendimas	tyrinėjimas	aplinkos pažinimas	kiekio supratimas ir skaitiavimas	forma, erdvė, matavimai	savireguliacija ir kontrolė	sąskaitinė kalba	rašytinė kalba	meninė raiška	savireguliacija ir savikontrolė	fizinis aktyvumas	kasdienio gyvenimo įgūdžiai	kūrybiškumas	meninė raiška	estetinis suvokimas		
	7																											
	6																											
	5																											
	4																											
	3																											
	2																											
1.	(vaiko vardas)																											
	7																											
	6																											
	5																											
	4																											
	3																											
	2																											
2.	(vaiko vardas)																											

Auklėtojos:

parašas

(vardas, pavardė)

XII. VAIKO PASIEKIMŲ IR UGDYMO(SI) PERSPEKTYVŲ REFLEKSIJA

Vaiko pasiekimai yra tiesiogiai susiję su ugdymo programos ir jos įgyvendinimo kokybe. Vaiko galimybes atitinkantis nuolatinis vaiko pasiekimų augimas, rodytų įstaigos ugdymo kokybę bei įstaigos pasirengimą įgyvendinti ugdymo tikslus ir uždavinius.

12.1. Įstaigos programoje pateikti vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo kriterijai, metodai bei procedūros, pedagogų bus nuolat tobulina mi atsižvelgiant:

Ar vertinimo kriterijai atitinka vaiko emocinio, socialinio, pažintinio ir fizinio ugdymo tikslus;

Ar vaiko pasiekimų vertinimo kriterijai ir požymiai aktualūs šiandieniniam vaikui;

Ar vertinimas leidžia pedagogui išvelgti tipiškus vaiko ugdymo(si) pasiekimus, ypatingus pasiekimus, individualius pasiekimus;

Ar vertinimas padės gerinti ugdymo(si) kokybę bei plėtoti vaiko pasiekimus;

Ar vertinimo metodika grindžiama pedagogo lūkesčiais;

Ar vertinimas garantuos vaikui psichologinį saugumą, sėkmės išgyvenimą;

Ar pakankamai lanksti pasiekimų vertinimo sistema ir procedūros;

Ar vertinimas turės poveikį įstaigos kultūros kaitai.

NAUDOTI ŠALTINIAI

DOKUMENTAI

1. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3d. Lietuvos Respublikos įstatymų Nr. I- 983.
2. Lietuvos Respublikos seimo 2003 07 04 nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo Strategijos 2003-2012 metų nuostatų“, (Žin. 23, Nr.71- 3216).
3. Lietuvos Respublikos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
4. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin.1991, Nr. 23-593; Nr. 63- 2853).
5. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 04 18 įsakymas Nr. ISAK- 627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ (Žin., 2005, Nr.52-1752).

LITERATŪRA

1. Artyn vaiko. I-II dalys. V.: Polilogas, 1997, 1998.
2. Bulotaitė L., Gudžinskienė V., Monkevičienė O., Jakučiūnienė D. Gyvenimo įgūdžių ugdymas.
3. Monkevičienė O. Naujojo ugdymo bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės- pedagoginės ištakos. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais I-dalis.
4. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai / Vėrinėlis. Knyga auklėtojais II - dalis.- V.: Leidybos centras, 1995.
5. Rodžersas C. Harmoningai gyvenančio žmogaus samprata / Psichologija.V.: Aidai, 1989.
6. Šeibokienė G. Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime / Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. V.: Leidybos centras,1999.6.
7. Pranešimas Ikimokyklinio ugdymo(si) programų modeliavimas, doc. dr. Ramutė Gaučaitė ir prof. dr. Aušra Kazlauskienė, 2015m.

PROGRAMOS

1. Adaškevičienė E. Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa, 1996.

2. Adaškevičienė E., Ž. Brazaitienė, R. Gydrienė, L. Žiubikienė. Sveikatos šaltinėlis. Sveikatos ir fizinio ugdymo programa, 2000.
3. Aukime sveiki ir stiprūs. Vaiko sveikatos ir fizinio ugdymo programa.
4. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. V.: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
5. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. V.: Leidybos centras, 1993.
6. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. V.: Minklės leidyba, 2001.
7. Petrutytė D. Vaikas dievo dovana. K.: Galvija, 1993.
8. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. Ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. V.: Leidybos centras, 1997
9. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis,,. V.: Leidybos centras, 1993.
10. Palangos lopšelio-darželio „Pasaka“ 2015-2017 metų ikimokyklinio ugdymo programa.
11. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014.

